

Nr 177.

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning jämte vissa motioner m. m.

(4:e avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling riksdagens år 1949 församlade revisorers berättelse jämte de i anledning därav från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av vissa handlingar och inhämtande av för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar som ansetts från utskottets sida påkalla yttranden.

1:o) Anstalter för kvinnligt fångvårdsklientel. Under justitiedepartementet, § 1, ha revisorerna uttalat sig för att möjligheterna till en begränsning och ett effektivare utnyttjande av befintliga förvaringsmöjligheter för det kvinnliga klientelet vid fångvårdsanstalterna upptagas till övervägande (Del I, s. 3—11).

Genom beslut den 22 februari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt fångvårdsstyrelsen att, med beaktande av principerna i den nya verkställighetslagen och på grundval av strafflagberedningens förslag i ämnet (SOU 1944:50), utarbeta plan för omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende. Efter fullgjort uppdrag avgav styrelsen den 12 juli 1946 utredning i ämnet.

Genom remiss den 25 juli 1946 anbefalldes Kungl. Maj:t sakrevisionen att i samråd med organisationsnämnden avgiva utlåtande över den av fångvårdsstyrelsen framlagda organisationsplanen. Sedan dylikt utlåtande avgivits den 4 november 1946, uppdrog chefen för justitiedepartementet under hand åt organisationsnämnden att verkställa vissa organisationsundersökningar beträffande anstaltsväsendet. I en den 31 december 1947 avgiven PM redovisade organisationsnämnden resultatet av de verkställda undersökningarna.

Efter en närmare översikt över dessa förslag och organisationsplaner såvitt avser kvinnligt fångvårdsklientel (s. 3—5) framhålla revisorerna, att planerna ännu icke blivit föremål för slutlig prövning.

Efter vissa ändringar i anstaltsorganisationen finnas f. n., framhålla revisorerna, i huvudsak följande för kvinnligt fångvårdsklientel avsedda förvaringsmöjligheter, nämligen fångvårdsanstalterna i Växjö och å Långholmen samt kolonien Sjölidén.

Fångvårdsanstalten i Växjö är huvudanstalt för kvinnliga straffångar. Även fängelsefångar förvaras här. Hit förflyttas jämväl de flesta sådana undersökningsfall, som skola bli va föremål för undersökning enligt 43 § verkställighetslagen. Därjämte intagas å anstalten förvarade, straffrifyklarade samt tvångsarbetare och alkoholister från hela landet, varjämte för verkställighet av ungsdomsfängelse finnes inrättad en mottagnings- och överbvakningsavdelning. Sammanlagt disponeras två tredjedelar av den slutna anstalten för kvinnor samt återstoden för män.

Till huvudanstalten finnes ansluten en öppen koloni, Eleonora, å vilken intagas de bästa av alla kategorier samt såvitt möjligt fängelsefångar, havande kvinnor och mödrar med spädbarn.

Den slutna anstalten förfogar för det kvinnliga klientelet del över ett totalt platsutrymme å 62 platser, vilka i enlighet med tillämpade differentieringsprinciper fördela sig å sex från varande fullt skilda avdelningar.

Å kolonien Eleonora finnas 10 platser, vilka kunna utökas till 15 å 18.

Följande sammanställning utvisar antalet under senare år å fångvårdsanstalten i Växjö intagna kvinnor ävensom medelbeläggningen och antalet underhållsdagar:

År	Antal intagna kvinnor	Medelbeläggning	Antal underhållsdagar
1944	248	80	29 065
1945	231	62	22 795
1946	179	47	17 117
1947	149	39	14 346
1948	139	39	14 353

Det kvinnliga klientelet å fångvårdsanstalten å Långholmen utgöres huvudsakligen av för brott häktade, undersökningsfall samt straffrifyklarade, som i avvaktan på intagning å sinnessjukhus fått kvarstanna å avdelningen. Principen är den, att så snart dom avkunnats, den intagna överbeföres till fångvårdsanstalten i Växjö. I en del fall har dock den dömda, främst av humanitära skäl, fått avtjäna straffet å avdelningen. Den nuvarande beläggningsskapaciteten utgör 22, efter att före 1941 ha varit 10. Beläggningen utgjorde före 1932 i medeltal 7 å 8 men ökades sedan successivt intill år 1941 genom det stegrade antalet sinnesundersökningar, så att avdelningen för kvinnor vissa tider var överbelagd. Efter utbyggnaden var beläggningssiffran en längre tid 17 men har efter hand sjunkit på grund av minskat antal undersökningsfångar. Åren 1947 och 1948 var siffran 9 respektive 8 samt den 1 oktober 1949 10.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juli 1946 skola å den öppna fångvårds-

kolonien Sjölid en utanför Stockholm numera huvudsakligen emottagas kvinnor, som ådömas fängelse eller straffarbete. De till fängelse dömda hänvisas i allmänhet direkt till kolonien, medan straffångarna förflyttas dit efter viss tids vistelse å de slutna anstalterna i Växjö eller å Långholmen. Härjämte har fångvårdsstyrelsen möjlighet att till kolonien förlägga jämväl förvarade och straffriförklarade.

Följande sammanställning utvisar antalet under de senaste åren å Sjölid en intagna fångar i medeltal samt högsta och lägsta antal ävensom antalet underhållsdagar. Belägningskapaciteten utgör 12 platser.

Å r	Medelbeläggning	Antal intagna		Antal underhållsdagar
		högst	lägst	
1945	6	9	4	2 218
1946	6	9	2	2 139
1947	5	9	3	1 876
1948	6	8	3	2 212

Antalet intagna den 1 oktober 1949 utgjorde 8.

Kolonien Sjölid en arrenderas av staten. Enligt ett mellan fångvårdsstyrelsen och Svenska diakonissällskapet träffat, av Kungl. Maj:t den 15 augusti 1941 godkänt avtal med däri sedermera vidtagna ändringar och tilllägg åligger det sällskapet att å anstalten tillhandahålla platser för 12 intagna (s. 8 och 9).

För att belysa omfattningen av den kvinnliga kriminaliteten i landet samt den utsträckning, i vilken omhändertagande å fångvårdsanstalt eller överlämnande till kriminalvård i frihet kommer till användning, ha revisorerna i nedanstående tablå sammanställt uppgifter rörande dels antalet under senare år i underrätterna sakfällda kvinnor, vilkas brott äro av den svårhetsgrad, att de skola anmälas till straffregistret, dels ock antalet villkorligt dömda kvinnor i första instans. I förstnämnda uppgifter ingå även sådana fall, i vilka åtalseftergift medgivits.

Å r	Antal i underrätterna för straffregisterbrott sakfällda kvinnor	Antal i första instans villkorligt dömda kvinnor
1944	1 371	997
1945	1 316	817
1946	1 229	803
1947	843	531

Den ökade omfattning, i vilken kriminalvård i frihet relativt sett kommit till tillämpning, bör givetvis ha påverkat antalet å fångvårdsanstalterna intagna. För att belysa detta lämnas i nedanstående sammanställning uppgift å antalet å ifrågavarande anstalter under senare år intagna kvinnor, fördelade å olika kategorier.

	1/1—44	1/1—45	1/1—46	1/1—47	1/1—48	1/1—49
Häktade (för brott, för lösdriveri, undersökningsfall)	12	16	10	14	9	7
Straffångar	87	64	50	32	27	30
Fängelsefångar	12	9	4	6	1	3
Förvarade	4	6	6	6	3	3
Tvångsarbeterskor	19	15	7	8	3	11
Ungdomsfängelse	60	42	39	22	25	10
Straffriförklarade	7	3	2	2	4	2
Övriga intagna	11	1	7	7	5	4
Summa intagna	212	156	125	97	77	70

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»För det kvinnliga fångvårdsklientelet disponeras f. n. i huvudsak fångvårdsanstalterna i Växjö och å Långholmen samt kolonien Sjölden utanför Stockholm. Av ifrågavarande anstalter är den i Växjö huvudanstalt för kvinnligt klientel, varjämte denna anstalt, förutom för verkställighet av straffrättsliga reaktionsformer, i viss utsträckning utnyttjas jämväl för vissa andra klientelgrupper, främst alkoholister och tvångsarbeterskor. Klientelet å Långholmen utgöres främst av häktade samt undersökningsfall, medan Sjölden användes i huvudsak för öppen vård av straffångar samt för fängelsefångar. Revisorerna, som avlagt besök vid fångvårdsanstalten i Växjö och å kolonien Sjölden, ha därvid uppmärksammat att, bortsett från nyssnämnda specialklientel, beläggningen å ifrågavarande anstalter är påfallande låg. Av brist på lämpligt klientel har ett antal avdelningar för män inrättats i Växjö. Som den lämnade redogörelsen utvisar har antalet intagna å såväl ifrågavarande anstalter som övriga anstalter för kvinnligt klientel sedan en följd av år kraftigt nedgått.

Den fortgående tendens till minskning av antalet å fångvårdsanstalter intagna kvinnor, som trots den relativt höga kvinnliga kriminaliteten under senare år kunnat förmärkas, är sannolikt icke endast av tillfällig karaktär. Tvärtom torde ifrågavarande förhållande till väsentlig del få ses mot bakgrunden av nyligen genomförda ändringar i straffsystemet. I första hand har man härvid att beakta betydelsen av den utvidgade tillämpning, som den villkorliga domen genom 1939 års lagstiftning erhållit. Genom ifrågavarande lagstiftning, som trätt i kraft fr. o. m. den 1 januari 1944, har det blivit möjligt att i ett betydande antal fall utbyta de tidsbestämda straffen mot kriminalvård i frihet. Då dessutom den kvinnliga kriminaliteten i allmänhet innefattar mindre kvalificerade förbrytelser, vilka mestadels falla inom ramen för den utvidgade villkorliga domens tillämplighetsområde, har tillkomsten av ifrågavarande reaktionsform för de kvinnliga brottslingarnas del i alldeles särskilt hög grad inneburit en påtaglig minskning av platsbehovet. Härtill kommer att en hel del lindriga fall, som tidigare ådömts ungdomsfängelse, i stället kommit att erhålla villkorlig dom i förening med föreskrifter, en utveckling som medfört viss minskning även av det kvinnliga ungdomsfängelseklientelet.

Mot bakgrunden av nu antydda förhållanden finna revisorerna det på-

kallat, att den tillgängliga beläggningskapaciteten på förevarande område bättre tillvaratages. Även om efter de nya verkställighetsbestämmelsernas ikraftträdande en viss sammandragning av platsutrymmet kommit till stånd, synes det dock med hänsyn till de ändrade förhållandena önskvärt, att möjligheterna till en ytterligare koncentration av vårdresurserna för kvinnligt fångklientel med det snaraste undersökas. Med beaktande av kravet på visst reservutrymme synes därvid böra eftersträvas, att befintligt platsutrymme i möjligaste mån anpassas efter det faktiska behovet på förevarande område. Förutsättningarna för genomförande av en koncentration av nu antytt slag synas revisorererna desto gynnsammare som numera vunna erfarenheter av den villkorliga domen och övriga kriminalpolitiska reaktionsformer torde giva underlag för ett tämligen säkert bedömande av det framtida behovet av platsutrymmen för det kvinnliga fångvårdsklientelet.

Det sätt, varpå en dylik begränsning bör genomföras, samt omfattningen av densamma undandraga sig revisorerernas bedömande. Revisorerna vilja i detta sammanhang endast framhålla att å ena sidan vissa skäl, främst ekonomiska, tala för en koncentration till fångvårdsanstalten i Växjö; enligt uppgift skulle beläggningen utan särskild merkostnad därstädes kunna ökas till en maximal beläggning av 80 kvinnor. Å andra sidan tala starka skäl, främst humanitära, för behovet av en öppen anstalt utanför Stockholm. Vid ett övervägande i frågan synes därför en avvägning böra komma till stånd mellan de ekonomiska kraven och tillgodoseendet av behandlings-synpunkterna.

Med hänsyn till det ovan anförda anse revisorererna, att möjligheterna att ernå en begränsning och ett effektivare utnyttjande av befintliga förvarings-möjligheter för det kvinnliga klientelet vid våra fångvårdsanstalter böra upptagas till övervägande.»

Utlåtande har avgivits av *fångvårdsstyrelsen*, som bilagt särskilt yttrande av styresmannen vid fångvårdsanstalten i Växjö (Del II, s. 1—5).

Utskottet. Såsom revisorererna framhållit, har under senare år en fortgående tendens till minskning av antalet å fångvårdsanstalter intagna kvinnor kunnat förmärkas. Ifrågavarande förhållande torde i allt väsentligt vara en följd av de principer på vilka den nya verkställighetslagen grundar sig, varför det minskade platsbehov som sålunda uppkommit sannolikt icke är av tillfällig natur. Med hänsyn härtill ha revisorererna funnit det önskvärt, att möjligheterna till en ytterligare koncentration av vårdresurserna för kvinnligt fångklientel med det snaraste undersökas, varvid syftet borde vara att i görligaste mån anpassa befintligt platsutrymme efter det faktiska behovet härutinnan. Av främst ekonomiska skäl syntes därvid en koncentration till fångvårdsanstalten i Växjö kunna övervägas. Enligt revisorerernas mening borde emellertid samtidigt behandlingssynpunkterna vederbörligen beaktas.

Jämväl remissmyndigheterna ha givit uttryck åt den uppfattningen, att utvecklingen på förevarande område skapat en rad problem som larva den

största uppmärksamhet. Mot tanken på en mera långtgående koncentration av den kvinnliga anstaltsvården ha dock vissa erinringar framställts.

För egen del finner utskottet uppenbart, att på denna fråga olika synpunkter kunna anläggas. Å ena sidan synes det sålunda angeläget, att föreliggande rationaliseringsmöjligheter omsorgsfullt tillvaratagas i syfte att förbilliga driftkostnaderna. Hänsyn måste å andra sidan tagas till behovet av erforderlig differentiering av vårdformerna. Utskottet anser sig därför icke kunna förorda någon viss lösning av det av revisorerna aktualiserade problemet. Enligt utskottets uppfattning är emellertid denna fråga av sådan betydelse, icke minst i ekonomiskt avseende, att densamma bör göras till föremål för en förutsättningslös utredning. Lämpligt synes vara att fångvårdsstyrelsen får i uppdrag att i samråd med statens organisationsnämnd verkställa de undersökningar som härutinnan må befinnas erforderliga.

Under åberopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

2:o) **Omplaceringar av fångvårdsklientel vid fångvårdsanstalterna.** Under justitiedepartementet, § 2, ha revisorerna förordat åtgärder i syfte att nedbringa det stora antalet fångförflyttningar samt att minska de därmed förenade olägenheterna (Del I, s. 11—24).

Revisorerna lämna till en början en översikt över de bestämmelser i straffverkställighetslagen den 21 december 1945, vilka behandla frågan om intagning i fångvårdsanstalt (fångtransport, anstaltsval, observationsundersökning). I fråga om fångtransport erinra revisorerna om följande bestämmelser.

Enligt 39 § verkställighetslagen skall fångtransport å järnväg i regel företagas i vanlig personvagn. De tidigare brukliga transportererna i s. k. fångvagnar ansågos bl. a. ur differentieringssynpunkt vara förenade med vissa olägenheter. Genom rundskrivelse den 22 juni 1946 har fångvårdsstyrelsen meddelat föreskrifter om transporterernas omläggning, varvid i huvudsak följande principer skola tillämpas.

Transport av intagen annorledes än till sjöss skall verkställas med järnväg eller med motorfordon. Härvid skall, med iakttagande av all möjlig sparsamhet, det transportsätt väljas, som med hänsyn till dem, som skola förflyttas, och övriga omständigheter anses lämpligast.

Transport å järnväg bör i regel äga rum i vanlig personvagn. Om så erfordras, skall särskild kupé reserveras. Förutanmälan härom göres till stationsföreståndaren å transportens utgångsstation.

Fångvagn får endast mera undantagsvis begagnas, såsom när den som skall transporteras är farlig för annans säkerhet samt transporten ej lämpligen kan ske med motorfordon.

Personer av samma kön eller tillhörande samma kategori, som skola överflyttas till samma eller närbelägna anstalter, böra om möjligt sammanföras till en transport. Förflyttning får dock ej avsevärt fördröjas därigenom.

Vid fångtransport från norra till södra Sverige eller omvänt via Stockholm, Örebro eller Göteborg skall — där ej annat transportförfarande befinnes lämpligare — den intagne i regel avlämnas å fångvårdsanstalt i respektive Stockholm, Örebro eller Göteborg för att därefter av transportförare från anstalt å ifrågakvarande orter föras vidare till bestämmelseorten.

Transport av kvinna skall ske under tillsyn av kvinnlig vårdare.

För förflyttningarnas verkställande finnas inom de större anstalterna särskilda transportförare avdelade. Inom andra anstalter åter måste vid uppkommande behov antingen transportförare uttagas på frivillighetens väg bland de för dagen arbetsfria befattningshavarna eller, genom brytning av tjänstgöringsschemat inom anstalten, personal i den allmänna bevakningstjänsten beordras utföra transporten.

Vid exempelvis fångvårdsanstalten å Långholmen äro tre vaktkonstaplar avdelade för och ständigt sysselsatta med fångtransporter. Denna vaktstyrka är emellertid otillräcklig, och ofta måste ytterligare ett antal vaktkonstaplar brytas ut från bevakningen för att fångtransporterna skola medhinnas. De tre transportförarna resa i fjorton dagar samt avlösas därefter. Med 8 timmars tjänstgöringsskyldighet skola de alltså tjänstgöra 96 timmar, men i regel har denna tid uppgått till 130 timmar per man. Övertiden skall kompenseras med motsvarande ledighet jämte en uppvärdering av tiden med femtio procent, vilket icke kan ske utan att extra personal inkallas.

Vid fångvårdsanstalten å Härlanda åtgår genomsnittligt 2,15 man per dag för ombesörjande av fångtransporter, medan vid fångvårdsanstalten i Väster-
vik 2 000 å 3 000 timmar årligen erfordras för transporter. Enligt uppgift från sinnessjukavdelningen i Håga utfördes under de tre första kvartalen innevarande år vid anstalten transporter till fångvårdsanstalter, sjukhus, domstolar m. m., medförande anspråk å övertidsersättning för 3 200 timmar. För kompensation av på fritid verkställda transporter beräknas två konstaplar behöva vara förordnade under en sammanlagd tid av 7 månader 23 dagar.

I syfte att närmare utröna frekvensen av fångförpassningarna efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande ha revisorerna från fångvårdsanstalterna införskaffat vissa uppgifter, som med utgångspunkt från intagningskorten utvisa dels för samtliga vid undersökningstillfället i oktober 1949 intagna fångar antalet förpassningar och anstalter, å vilka intagning skett, dels stickprovsvis motsvarande uppgifter för redan avgångna fångar med särskilt hög förflyttningsfrekvens. Uppgifterna återfinnas å s. 14—21.

För att särskilt belysa omfattningen av sådana förpassningar, vilka företagas till anstalt, där verkställighetsundersökningar enligt 43 § verkställighetslagen äga rum, ha revisorerna vidare från fångvårdsanstalten i Norrköping införskaffat uppgifter, utvisande de anstalter, till vilka under tiden 1 oktober 1948—30 september 1949 vid kronohäktesavdelningen i Norrkö-

ping intagna fångar hänvisats för undergående av sådana undersökningar. Av uppgifterna framgår, att under ifrågavarande tid sammanlagt 49 fångar undergått undersökning utom Norrköpingsanstalten. Härav hade 9 hänvisats till fångvårdsanstalten i Karlskrona, 9 till Örebro, 7 till Kristianstad, 6 till Växjö, 4 till Västerås, 4 till Jönköping, 2 till Härlanda, 2 till Malmö, 2 till Gävle samt 1 till vardera Härnösand, Falun, Svartsjö och Långholmen.

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»Under den tid de nya straffverkställighetsbestämmelserna varit i tillämpning, har kunnat iakttagas en tendens till omplacering i allt större omfattning av fångklientelet de olika fångvårdsanstalterna emellan samt i konsekvens därmed en stegring av antalet fångförpassningar och därav föranledda transportkostnader. Av den lämnade redogörelsen framgår sålunda, hurusom i ett stort antal fall fångar under en relativt kort strafftid underkastats ett flertal täta förflyttningar. I vissa fall ha ett betydande antal fångvårdsanstalter inom skilda delar av landet i tur och ordning passerats av de intagna, i andra fall åter ha internerna med korta tidsintervall förflyttats fram och åter mellan ett mera begränsat antal anstalter. Till ovanligheterna hör icke, att en intagen med en strafftid av exempelvis ett år hunnit vistas på 5 å 6 olika anstalter.

De talrika omplaceringarna av klientelet kunna i viss utsträckning förklaras av de differentieringsgrunder, på vilka den nya straffverkställighetslagen bygger, och de behandlingsprinciper, vilka där föreskrivas. En hel del anstalter förfoga icke över psykiatriskt utbildade läkare för utförande av de verkställighetsundersökningar, vilka krävas enligt de nya bestämmelserna, varför internerna måste sändas till andra, ofta långt avlägsna anstalter. Den slutliga intagningen kan ske på en helt annan anstalt, vilket nödvändiggör ytterligare en transport. Även sinnesundersökningarna av häktade föranleda av samma orsak många fångförpassningar. Oberoende härav måste givetvis förflyttningar dessutom alltid ske som ett naturligt led i behandlingen, såsom när en långtidsfånge mot senare delen av anstaltstiden skall prövas å en öppen anstalt eller koloni.

Emellertid kan man icke bortse från att de täta omflyttningarna i betydande utsträckning knappast stå i direkt samband med de nya straffverkställighetsprinciperna. Av disciplinära skäl påkallas sålunda i ett mycket betydande antal fall miljöbyte. Disciplinförseelserna, vare sig de äro av ordningsstörande natur, såsom rymningar eller upploppsartade bråk, eller av mera underordnad art, föranleda nämligen ofta till följd av bristande isoleringsmöjligheter förflyttning till anstalt, där sådana möjligheter kunna beredas. Ifrågasättas kan också, om icke anstaltsledningarna många gånger äro särskilt angelägna att erhålla förflyttning av särskilt besvärliga eller arbetsovilliga interner och på grund härav gärna taga initiativet till en förflyttning. För de mindre anstalternas del framstår denna tendens såsom naturlig med hänsyn till dessas mera begränsade vårdresurser. Men även när det gäller större anstalter kan man mången gång spåra samma tendens. En följd härav måste givetvis för dessa klientelgruppers vidkommande bliva

en ständig kretsgång mellan skilda anstalter. Å andra sidan torde det i vissa fall vara internerna själva, som genom ordningsstörande uppträdande medvetet söka framkalla en förflyttning, exempelvis till en sinnessjukavdelning eller någon annan specialavdelning, där förmåner erhållas, som ej förekomma vid vanliga fångvårdsanstalter, eller i syfte att erhålla ett avbrott i anstaltsvistelsen. I en hel del fall synas förflyttningarna ha föranletts av transporttekniska skäl eller inställelse inför domstol för rannsaking.

Nackdelarna av de täta fångförflyttningarna torde såväl ur ekonomiska och personalorganisatoriska synpunkter som med hänsyn till behandlingen av de intagna ligga i öppen dag. Ur vårdsynpunkt måste de oavlätliga förflyttningarna och den splittrade strafftiden medföra bristande kontinuitet och enhetlighet i behandlingen av fångkläntelet samt äventyra eller omöjliggöra allt planerande av en ändamålsenlig vård för de intagna. Till följd av att arbetsdriften är utformad efter olika linjer inom skilda anstalter, hinna de intagna aldrig helt inpassas i en viss yrkesgren utan bliva i hög grad hänvisade till handräkningsarbeten el. dyl. Härigenom gå åtskilliga arbetsdagar förlorade, varjämte ett rationellt och ekonomiskt utnyttjande av arbetsdriften försvåras. Vidare ökas risken för att de intagna erhålla kontakt med kriminella element av varjehanda slag, vilket särskilt för förstagångsförbrytarnas del måste vara olämpligt. Transporterna åsamka slutligen statsverket betydligt större kostnader än vad fallet var med de tidigare ordinarie fångtransporterna. Vid vissa anstalter måste sålunda ett visst antal befattningshavare hållas särskilt avdelade för fångtransporter. Inom andra anstalter åter måste transporterna utföras antingen av befattningshavare på fritid eller genom att personal ur allmänna bevakningstjänsten avdelas till transportförare. I det sistnämnda fallet måste den fastställda bevakningsstyrkan minskas, vilket nedsätter kontrollen och säkerheten inom anstalten, samtidigt som tjänstgöringsplanerna inom anstalten förryckas. I den mån kompensationsledighet för övertid måste beredas, kompliceras förhållandena än ytterligare.

Ur såväl kostnads- som vård- och ordningssynpunkter synes det därför revisorerna i hög grad angeläget, att åtgärder vidtagas i syfte att nedbringa det stora antalet fångförflyttningar samt att minska de därmed förenade olägenheterna. Härvid synes i första hand böra eftersträvas att redan från början göra anstaltsplaceringen av de intagna inom den ram straffverkställighetsbestämmelserna uppdraga i möjligaste mån definitiv för större delen av den framförliggande anstaltstiden.

Även en ökad återhållsamhet i avseende å förflyttning av disciplinfallen synes kunna ifrågasättas. Självfallet kunna dylika förflyttningsanledningar icke helt undvikas, men endast i verkligt kvalificerade fall bör förseelsen få föranleda en omplacering. Förutom de kostnadsbesparingar, som härigenom skulle vinnas, kan även vårdresultatet väntas bli förbättrat, då den intagne får tillfälle kvarstanna under samma anstaltsbehandling. Därjämte skulle kunna förhindras, att de intagna 'spela över' enbart i syfte att provocera fram en överflyttning till annan anstalt.

Jämväl med avseende å verkställighetsundersökningarna torde en viss om-

läggning böra övervägas. Dylika undersökningar böra sålunda om möjligt utföras å anstalt, där verkställigheten skall inledas, under förutsättning att den intagne vistas å en sådan anstalt, där straff å sex månader och däröver må avtjänas eller å närbelägen anstalt. Om undersökningarna därjämte inskränktes till att omfatta allenast personer, som ådömts straffarbete i förslagsvis minst 1 år, skulle antalet transporter kunna betydligt minskas och såväl läkararvoden som transportutgifter inbesparas. Risken för olämplig placering och felaktig behandling av dem, som i dessa fall icke komma att undersökas enligt 43 § verkställighetslagen torde ej bliva större än f. n. för dem som ådömts frihetsstraff under 6 månader och således icke behöva undergå observationsundersökning. I varje fall måste en förnyad undersökning bliva utan värde, när det gäller en person som dömts till frihetsstraff över 6 månader, om han relativt kort tid dessförinnan undergått sådan undersökning. Till belysande av konsekvenserna härav må anföras följande exempel. En person dömdes den 14 februari 1949 till 1 års straffarbete med avdrag för 9 månader 15 dagar, vilket straff slutade den 9 maj 1949. På grund av detta straff undersöktes han enligt 43 § i april 1949. Efter frigivningen den 9 maj 1949 häktades han den 19 augusti och dömdes på nytt den 22 september, varför han sålunda ånyo måste testas, sedan endast fem månader förflutit från föregående testning. Ett bemyndigande för fångvårdsstyrelsen att i fall som dessa få föreskriva att undersökning enligt 43 § ej behöver verkställas synes påkallat.

Även under andra förhållanden än de nyss anförda kan en verkställighetsundersökning framstå såsom meningslös och överflödig. När en dom på minst 6 månaders frihetsstraff uppställts som förutsättning för undersökning, har tanken varit den, att vid kortare straff undersökningen skulle taga en oproportionerligt stor del av strafftiden i anspråk. I praktiken inträffar det emellertid stundom, att den verkliga strafftiden är så kort, att utskrivningen måste börja förberedas, innan verkställighetsundersökningen är avslutad. Så är t. ex. fallet, när en person formellt dömts till 6 månaders frihetsstraff men får avräkna en väsentlig del av denna tid på grund av häktning eller på grund av att han redan avtjänat straff för vissa av domen omfattade brott.

Vidare borde verkställighetsundersökningarna om möjligt begränsas till att omfatta endast sådan intagen, som icke före målets avgörande undergått rättspsykiatrisk undersökning. Beträffande den som undergått sistnämnda undersökning borde vara till fyllest med den berättelse över undersökningen enligt 43 § verkställighetslagen, som avgives av vederbörande styresman, eventuellt med bifogande av utdrag av det före målets avgörande avgivna rättspsykiatriska utlåtandet.

Under åberopande av vad ovan anförts anse revisorerna, att åtgärder av det slag, revisorerna ovan antytt, böra upptagas till närmare övervägande.»

Utlåtande har avgivits av *fångvårdsstyrelsen*, som bifogat särskilda yttranden från styresmännen för fångvårdsanstalterna på Långholmen och Härlanda, säkerhetsanstalten i Norrköping samt Håga sjukhus (Del II, s. 5—19).

Utskottet. De av revisorerna under förevarande paragraf påtalade missförhållandena ha i princip vitsordats av de i ärendet hörda myndigheterna, även om i vissa fall delade meningar kommit till uttryck rörande den närmare karaktären av de åtgärder som med anledning härav böra vidtagas. Jämväl utskottet har bibragts den uppfattningen, att olika möjligheter böra prövas i syfte att nedbringa det stora antalet fångförflyttningar samt minska de därmed förenade olägenheterna. I detta sammanhang må emellertid erinras om att i propositionen nr 131 till årets riksdag framlagts vissa riktlinjer för fångvårdens framtida organisation. Därvid har bl. a. uttalats, att det borde uppställas som ett mål, att anstalterna så utformas att de i viss utsträckning kunna tjäna för olika beteendetyperns behandling, alltså medge en differentiering inom anstalten till undvikande av de nu alltför ofta förekommande transportererna. Av propositionen framgår vidare, att vederbörande departementschef har för avsikt att snarast söka åstadkomma en begränsning av dessa transporter under hänsynstagande bl. a. till de ekonomiska synpunkterna. Utredning härom bedrives f. n. i samband med en allmän översyn av fångvårdspersonalens tjänstgöringsförhållanden. Då det torde kunna antagas att såväl de av revisorerna som de av remissmyndigheterna i frågan gjorda uttalandena därvid komma att vederbörligen beaktas, har utskottet funnit sig kunna inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

3:o) **Vattendomstolsavgifter.** Under justitiedepartementet, § 3, ha revisorerna uttalat sig för en översyn av vattendomstolsavgifterna och grunderna för deras bestämmande (Del I, s. 24—32).

Revisorerna ha först redogjort för vattendomstolarna i riket och den formella gången av vattenmålen. I samband härmed ha revisorerna till belysande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet lämnat nedanstående sammanställning över dels under däri angivna budgetår anvisade belopp till avlöningar och omkostnader vid vattendomstolarna, dels de totala nettoutgifterna för samma tid.

Budgetår	Anvisat belopp			Nettoutgifter (i jämna 100-tal kr.)
	Avlöningar m. m. kr.	Omkostnader kr.	Summa kr.	
1920	—	—	160 000	159 600
1930/31	—	—	235 000	248 800
1938/39	231 700	56 100	287 800	288 000
1944/45	318 000	56 200	374 200	396 500
1945/46	464 800	73 900	538 700	583 700
1946/47	472 400	73 900	546 300	587 600
1947/48	642 100	84 000	726 100	743 600
1948/49	720 000	103 000	823 000	774 300
1949/50	844 000	125 000	969 500	—

Till täckande av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet skola de sökande i viss mån själva bidra. Enligt bestämmelserna i 11 kap. 95—97 §§ vattenlagen är sökande i vattenmål nämligen i vissa fall skyldig att erlägga viss avgift såsom bidrag till kostnaderna för vattendomstolarnas organisation och verksamhet.

Förslag i fråga om införande av ifrågavarande avgift framlades ursprungligen i det av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna år 1910 avgivna betänkandet med förslag till vattenlag m. m. med den motiveringen, att då den nya organisationen av vattendomstolar med nödvändighet medförde ökade utgifter för statsverket, det icke vore obilligt att av dem, som för främjande av sina intressen toge den nya organisationen i anspråk, kräva något bidrag till kostnaderna.

Frågan om höjning av vattendomstolsavgifterna framkastades redan 1925 och genomfördes genom lag den 17 juni 1932. Enligt dessa bestämmelser, som ännu gälla, skall avgift i huvudsak utgå så snart medgivande lämnas enligt vattenlagen till byggande i vatten för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft eller till vattenreglering eller till vissa torrlägningsföretag. Avgiften skall beträffande kraftverk bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden — med avdrag för vattenkraft, för vilken avgift förut erlagts i samband med regleringsföretag — medan den vid långtidsregleringsföretag skall bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller regleringsintressenas strömfall. Vid korttidsregleringsföretag skall avgiften i regel bestämmas i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som möjliggöres genom företaget. I fråga om torrlägningsföretag skall avgiften utgå i förhållande till värdet av den batnad, som vinnes genom företaget.

I det fall storleken av viss vattenkraft skall läggas till grund för avgiften, skall den utgå med 1 krona 50 öre för varje hästkraft t. o. m. 5 000, med 75 öre för varje hästkraft över 5 000 t. o. m. 10 000 samt med 40 öre för varje hästkraft utöver 10 000, men må ej, utom då fråga är om vattenreglering, överstiga 30 000 kronor. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter bålnad, som beredes mark, skall den erläggas med 1,5 promille av värdeökningen eller båtnaden. Avgift, som skulle uppgå till mindre belopp än 15 kronor, skall icke erläggas.

Avgifterna utgå således med proportionellt mindre belopp för större företag än för mindre. Anledningen härtill torde ha varit, att domstolsbehandlingen av de större företagen i förhållande till småföretagen kunde förväntas icke bereda vattendomstolen ökad arbetsbörda i direkt förhållande till effektbeloppens inbördes storleksordning.

Summan av de till statsverket influtna vattendomstolsavgifterna har varierat betydligt under olika år. Åren 1920 och 1921 inflöto ca 2 000 kronor per år. För budgetåret 1923/24 uppgingo influtna avgifter till 45 000 kronor. Under 1920-talet var det lägsta beloppet av influtna avgifter 8 200 kronor (budgetåret 1927/28) och det högsta 57 600 kronor (budgetåret 1929/30). Om man bortser från de två första åren av vattendomstolarnas

verksamhet, utgjorde det genomsnittliga årliga beloppet, vartill vattendomstolsavgifterna uppgått, under 1920-talet ca 21 150 kronor.

Under 1930-talet ökades inkomsterna av vattendomstolsavgifterna. Som exempel härpå kan nämnas, att medeltalet för de fem budgetåren 1934/35—1938/39 uppgick till ca 40 360 kronor.

Utvecklingen fr. o. m. budgetåret 1939/40 framgår av nedanstående sammanställning, vilken redovisar beloppet av under nämnda tid influtna vattendomstolsavgifter.

Budgetår	Influtna vattendomstolsavgifter (i jämna 100-tal kr.)	Budgetår	Influtna vattendomstolsavgifter (i jämna 100-tal kr.)
1939/40	103 500	1944/45	30 800
1940/41	34 400	1945/46	37 200
1941/42	41 800	1946/47	107 000
1942/43	94 000	1947/48	113 100
1943/44	17 500	1948/49	69 100

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet under en följd av år oavbrutet stigit. Denna kostnadsstegring sammanhänger bl. a. med den forcerade utbyggnad av vårt lands vattenkrafttillgångar, som under senare tid skett, samt de omfattande vattenregleringar, som företagits i syfte att åstadkomma ett förbättrat utnyttjande av tillgängliga vattenmagasin. Den anhopning av mål vid vattendomstolarna, som härigenom uppkommit, har som av den lämnade redogörelsen framgår nödvändiggjort betydande förstärkningar av vattendomstolarnas personalorganisation med därav följande stigande kostnader för densamma. Ökade utgifter för vattendomstolarnas organisation ha därjämte föranletts genom den allmänna löneutvecklingen för statstjänstemännen.

Stegringen av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet har till huvudsaklig del stannat på statsverket. De domstolsavgifter, som de sökande i vattenmål enligt vattenlagens bestämmelser ha att erlægga såsom bidrag till kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet, ha icke varit av den storleksordning, att någon nämnvärd lindring av statens ökade utgifter för vattendomstolsorganisationen därigenom kan sägas ha inträtt. Även om hänsyn togs till de ännu icke utdömda avgifter, som belöpa på alltjämt anhängiga mål, torde domstolsavgifterna, med tillämpning av nu gällande grunder och avgiftssatser, endast täcka en mindre del av kostnaderna för vattendomstolarnas verksamhet.

Dessa förhållanden aktualisera enligt revisorernas mening frågan om en omprövning av de grunder, efter vilka domstolsavgifterna utdömas.

Som förut nämnts ha grundprinciperna för domstolsavgifternas bestämmande i stort sett varit oförändrade alltsedan vattenlagens ikraftträdande den 1 januari 1919. Den år 1932 beslutade ändringen innebar huvudsakligen endast en procentuell höjning av avgiftssatserna. Principen att domstols-

avgifterna i mål angående kraftverksbyggnader och sjöregleringar skulle beräknas till lägre belopp per utvunnen lågvattenhästkraft, när effektvinsten översteg vissa i lagen angivna gränser, bibehölls sålunda alltfjämt.

Redan penningvärdets försämring sedan år 1932 synes, åtminstone vad beträffar kraftverksbyggnader och vattenregleringar, motivera en däremot svarande ytterligare höjning av domstolsavgifterna. Av skäl som i det följande närmare skola utvecklas, synes dock erforderligt, att även i övrigt grunderna av avgiftsbeloppens bestämmande bliva föremål för en översyn.

Utvecklingen på vattenbyggandets område har under senare år i ökad utsträckning kännetecknats av tillkomsten utav företag av allt större omfattning. Detta gäller måhända främst regleringsföretagen, men även i fråga om kraftverksbyggnaderna är en liknande utveckling märkbar. Då domstolsavgifterna icke stiga i proportion till företagens storleksordning, räknat efter utvunnen lågvatteneffekt, följer därav, att utdömda avgifter bliva proportionsvis lägre för de efter moderna principer utbyggda stora anläggningarna än för mindre eller medelstora företag, om man bortser från företag av så obetydlig storleksordning, att någon domstolsavgift alls icke utgår. Anledningen till att man vid vattenlagens tillkomst byggde avgiftssystemet på en degressiv skala torde sammanhånga med att man räknade med att domstolarnas arbete med ett mål icke skulle komma att öka i samma grad som företagets storleksordning tilltog.

De under senare år vunna erfarenheterna ge emellertid anledning till tvekan, huruvida den uppfattning, som i sistberörda hänseende kommit till uttryck i vattenlagen, är hållbar. Det har nämligen visat sig, att de stora vattenmålen, särskilt sjöregleringsmålen, blivit alldeles särskilt arbetskrävande för domstolarna. De svårbemästrade problem, som i de större vattenmålen uppkommit till följd av de planerade företagens genomgripande verkningar på motstående allmänna och enskilda intressen, ha självfallet varit ägnade att göra målen svåröverskådliga och tungarbetade. Det har också varit dessa större mål, som ställt sådana ökade anspråk på domstolsorganisationen, att denna måst bliva föremål för betydande utvidgningar. I detta sammanhang bör även uppmärksammas, att särskilt i de större vattenmålen statliga administrativa myndigheter såsom fiskeristyrelsen m. fl. ofta tagas i anspråk för särskilda utredningar och undersökningar avseende byggnadsföretagens verkningar med därav föranledda kostnader för statsverket. Vidare må här erinras om att jämväl den bevakning av allmänna intressen i vattenmål, som kammarkollegiet enligt därom gällande bestämmelser har att utan kostnad för sökanden utföra, främst avser företag av något större omfattning.

Med hänsyn till de anförda förhållandena synes kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl numera föreligga för att i avgiftshänseende låta de större vattenbyggnadsföretagen intaga den gynnade särställning de hittills haft i förhållande till mindre och medelstora företag. Det synes enligt revisorernas mening ligga närmare till hands att beräkna domstolsavgifterna enhetligt per hästkraft räknat för alla företag, oavsett deras storleksordning. Någon anledning att befara att en dylik skärpning av avgiftsbestäm-

melserna skulle inverka hämmande på företagsamheten, när det gäller utbyggandet av landets vattenkrafttillgångar, torde med hänsyn till avgifternas relativa obetydlighet i jämförelse med de stora värden utbyggnadsföretagen representera icke föreligga.

I betraktande av vad sålunda anförts synes det revisorerna, att en översyn av vattendomstolsavgifterna och grunderna för deras bestämmande bör komma till stånd.»

Utlåtanden ha avgivits av *vattenöverdomstolen*, som bifogat yttranden av samtliga vattenrättsdomare, *vattenfallsstyrelsen* och *svenska vattenkraftförningen* (Del II, s. 19—39).

Utskottet. Den av revisorerna förordade översynen av vattendomstolsavgifterna och grunderna för deras bestämmande har tillstyrkts av vederbörande remissmyndigheter. Däremot ha delade meningar kommit till uttryck rörande lämpligheten av att borttaga den fallande skala efter vilken avgifterna nu utdömas. Vattenöverdomstolen har rent av ifrågasatt, huruvida vattendomstolsavgifter över huvud taget böra utgå.

Enligt utskottets uppfattning kunna åtskilliga skäl åberopas för en höjning av ifrågavarande avgifter. Härvidlag torde icke minst böra beaktas den försämring av penningvärdet som inträtt sedan år 1932, då i samband med viss ändring av vattenlagen alltjämt gällande avgiftsgrunder fastställdes. Av den lämnade redogörelsen framgår även, att statsverkets kostnader för vattendomstolarnas verksamhet oavbrutet stegrats under senare år. Övergång till en enhetlig skala vid avgifternas uttagande synes ej heller i och för sig behöva ingiva betänkligheter. Det må i detta sammanhang erinras om att dessa avgifter äro den enda form av avgifter till staten som enligt svensk vattenlagstiftning utgå för vattenbyggnadsföretag. Som jämförelse kan nämnas, att i Norge tillstånd till vattenreglering i regel förbindes med föreskrift om årliga koncessionsavgifter till bl. a. staten, vilka kunna uppgå till högst betydande belopp. Å andra sidan torde de speciella synpunkter som av remissmyndigheterna anlagts på förevarande spörsmål icke helt kunna förbigås. Utskottet anser därför, att frågan bör göras till föremål för en allsidig utredning, varvid samtliga på densamma inverkan omständigheter böra noggrant prövas. Lämpligt synes vara att den år 1945 tillsatta vattenlagskommittén får i uppdrag att verkställa denna översyn.

Under åberopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt vattenlagskommittén att utreda frågan om vattendomstolsavgifterna och grunderna för deras bestämmande.

4:o) **Processreformens ekonomiska verkningar.** Under justitiedepartementet, § 4, ha revisorerna funnit angeläget, att en översyn av processordningen utan tidsutdräkt kommer till stånd. (Del I, s. 32—59).

Utskottet. Beträffande detta ärende har riksdagen yttrat sig i sin skrivelse nr 224, varom utskottet velat här
erinra.

5:o) Ersättning i vissa fall till militära beställningshavare i samband med omplacering från en tjänstgöringsort till en annan. Under försvarsdepartementet, § 8, ha revisorerna uppmärksammat vissa förhållanden i fråga om ersättning till beställningshavare vid försvaret vid omplacering från en tjänstgöringsort till en annan (Del I, s. 66—69).

Efter en redogörelse för två fall, då såväl tjänstgöringstraktamente som flyttningersättning utgått till militär beställningshavare, ha revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

»Av den lämnade redogörelsen framgår, att i vart och ett av de båda angivna fallen vederbörande beställningshavare dels åtnjutit tjänstgöringstraktamente på grund av tillfällig kommendering till ort, som vid en senare tidpunkt förklarats skola utgöra hans förläggningssort, dels ock besvärsvägen tillerkänts ersättning för flyttning, som företagits vid tiden för den tillfälliga kommenderingens början. Då vederbörande under ifrågavarande kommenderingstid varit bosatt å den tillfälliga förläggningssorten, har han icke haft att vidkännas sådana merkostnader, vilka tjänstgöringstraktamente är avsett att täcka. Enär vederbörande under nämnda tid fullgjort tjänstgöring å annan ort än stationeringsorten, torde utbetalningarna av tjänstgöringstraktamente likväl ha varit författningssenligt grundade.

Revisorerna finna det emellertid otillfredsställande, att i sådana fall, om vilka här är fråga, såväl tjänstgöringstraktamente som flyttningersättning skola i full utsträckning kunna uppbäras av en och samme beställningshavare. Det synes därför revisorerna påkallat, att åtgärder vidtagas i syfte att förhindra, att gottgörelse kommer att utgå med sammanlagt högre belopp än vad som kan anses skäligt med hänsyn till de kostnader, som varit förenade med vederbörandes kommendering och omplacering till den nya förläggningssorten. Därvid bör givetvis även beaktas att den lön, som utbetalats under tiden för tjänstgöringen å den tillfälliga kommenderingsorten, må ha utgått efter annan orsgrupp än den som gäller för den nya stationeringsorten. Som hithörande frågor torde böra prövas från fall till fall och det knappast kan ankomma på de centrala förvaltningsmyndigheterna att träffa avgörande härutinnan, bör enligt revisorernas uppfattning beslutanderätten rörande dylik ersättning förbehållas Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang vilja revisorerna slutligen understryka vikten av att de myndigheter, som ha att besluta om befattningshavares omplacering, noga beakta de ekonomiska konsekvenserna av sådana beslut.»

Utlåtanden ha avgivits av *försvarets civilförvaltning och riksräkenskapsverket* (Del II, s. 54—58).

Utskottet. I likhet med revisorerna och remissmyndigheterna finner utskottet det otillfredsställande, att i sådana fall om vilka nu är fråga såväl tjänstgöringstraktamente som flyttningersättning skola i full utsträckning kunna utgå. Det synes därför påkallat, att åtgärder vidtagas för reglering av hithörande spörsmål. Såsom riksräkenskapsverket framhållit, har emellertid Kungl. Maj:t tillkallat särskilda sakkunniga för översyn av allmänna resereglementet m. m., varvid i utredningsdirektiven angivits att översynen skall innefatta en granskning jämväl av bestämmelserna om tjänstgöringstraktamente, flyttningersättning och omstationering. Då sålunda kan antagas, att det av revisorerna aktualiserade problemet kommer att upptagas till behandling av förenämnda sakkunniga, har utskottet ansett sig böra inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmåla.

6:o) Vissa vid sjökrigshögskolan utgående arvoden till civila lärare. Under försvarsdepartementet, § 9, ha revisorerna uttalat sig för att frågan om omfattningen och karaktären av den vid sjökrigshögskolan för vissa intendenturofficerare meddelade undervisningen i företagsekonomi och förvaltningsrätt snarast upptages till omprövning (Del I, s. 69—73).

Revisorerna ha gjort en jämförande undersökning rörande de civila lärarnas vid de militära högskolorna löneförmåner m. m. ävensom införskaffat upplysningar angående de principer som tillämpas vid fastställandet av de civila lärarnas löneförmåner (s. 69—72).

I anslutning härtill ha revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har Kungl. Maj:t genom särskilt brev generellt fastställt storleken av det timarvode som må utgå till deltidstjänstgörande militära och civilmilitära lärare vid de militära högskolorna. Beträffande de civila lärarna vid samma högskolor ha några motsvarande bestämmelser icke utfärdats; i sist berörda fall plägar dock arvodesfrågan regelmässigt underställas Kungl. Maj:t för prövning och godkännande. I allmänhet uppvisa ej heller de därvid fastställda beloppen några större inbördes avvikelser, därest hänsyn tages till olika på arvodesättningen inverkan omständigheter.

Emellertid har från denna regel undantag gjorts beträffande den vid sjökrigshögskolan för vissa intendenturofficerare meddelade undervisningen i företagsekonomi och förvaltningsrätt. För denna undervisning, under arbetsåret 1949—50 omfattande 105 respektive 40 timmar, ha såsom huvudlärare tagits i anspråk två högskoleprofessorer, vilka vardera i ersättning uppbära ett arvode av 60 kronor per timma. Sammanlagda kostnaden för undervisningen uppgår sålunda till 8 700 kronor. Någon fastställelse av arvodesbeloppen har icke skett av Kungl. Maj:t. Såsom förklaring härtill har bl. a. anförts, att ifrågakvarande intendenturkurs vore av försökskaraktär

samt att beloppen inkluderade ersättning till jämväl biträdande lärare ävensom för själva uppläggningskostnaderna av kursen.

Denna förklaring kunna revisorerna icke finna helt tillfredsställande. Framhållas må att allenast fyra elever beröras av undervisningen. De totala kostnaderna härför äro visserligen i och för sig icke av någon mera betydande storleksordning, men ställda i relation till antalet elever uppgå de till närmare 2 200 kronor per elev, ett belopp som måste betecknas såsom jämförelsevis högt. Därest behov av särskild undervisning i företagsekonomi och förvaltningsrätt för till sjökrigshögskolan kommenderade intendenturofficerare anses föreligga, läser denna fråga kunna lösas på ett mindre kostnadskrävande sätt än, såsom nu skett, genom anlåtande av speciell vetenskaplig expertis. Man synes emellertid på goda grunder kunna ifrågasätta, huruvida ett sådant behov verkligen är för handen. En marinintendent torde sålunda i ytterst få fall under sin militära tjänstgöring ha någon större praktisk nytta av mera ingående kunskaper rörande exempelvis industriella kostnadsberäkningsprinciper eller distributionsekonomiska problem.

Enligt revisorernas mening bör frågan om den nu berörda undervisningens omfattning och närmare karaktär snarast upptagas till omprövning, varvid särskilt bör övervägas, huruvida icke en övergång till mindre kostnadskrävande former för denna undervisning kan ske, därest densamma anses böra bibehållas.»

Utlåtanden ha avgivits av *chefen för marinen* och *chefen för sjökrigshögskolan* (Del II, s. 58—65).

Utskottet delar revisorernas uppfattning, att den vid sjökrigshögskolan bedrivna undervisningen i företagsekonomi och förvaltningsrätt måste anses ha ordnats på ett onödigt kostnadskrävande sätt. Visserligen läser, såsom chefen för marinen i sitt remissutlåtande framhållit, en reducering av härvid utgående arvodesbelopp vara att förvänta för nästa budgetår. Vissa skäl, bland vilka särskilt må nämnas det ringa elevantalet, synas dock tala för att formerna för den här berörda verksamheten göras till föremål för ytterligare prövning i syfte att nedbringa kostnaderna. Det kan enligt utskottets mening vidare ifrågasättas, huruvida tillräcklig anledning föreligger att speciellt för marinens intendenturofficerare upprätthålla en undervisning av detta slag. Icke minst ur ekonomisk synpunkt får det sålunda anses lämpligt, att en samordning av utbildningen på förevarande område i möjligaste mån kommer till stånd under beaktande av jämväl övriga försvarsgrenars aktuella behov. Då emellertid detta spörsmål nära sammanhänger med den större frågan om intendenturförvaltningens mest ändamålsenliga organisation och förslag härutinnan inom kort torde komma att framläggas av 1946 års militära förvaltningsutredning, har utskottet nu velat in-skränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

7:o) **Den militära sjukvården i Karlskrona.** Under försvarsdepartementet, § 10, ha revisorerna berört vissa för statsverket ekonomiskt ogynnsamma verkningar av ett mellan kronan och Blekinge läns landsting ingånget avtal om den militära sjukvården å centrallasarettet i Karlskrona (Del I, s. 73—92).

Revisorerna ha till en början redogjort för den utveckling, som lett fram till statsmakternas beslut att nedlägga marinens sjukhus i Karlskrona och överflytta dess uppgifter till ett i till länslasarettet i samma stad förlagt samarbetsjukhus enligt avtal mellan kronan och Blekinge läns landsting (s. 73—83). Vidare ha revisorerna redogjort för de bestämmelser i nämnda avtal, som reglera kronans ersättningsskyldighet för den åt militärpatienter meddelade vården (s. 83—85). Härefter ha revisorerna lämnat vissa uppgifter rörande statsverkets kostnader till och med september år 1949 för vård av militärpatienter å sjukhuset, antalet sådana patienter, som under år 1948 varit berättigade till sjukhusvård helt på statens bekostnad, antalet vårdplatser för militärpatienter jämfört med det totala antalet vårdplatser å sjukhuset samt den faktiska beläggningen med militärpatienter per dag åren 1946—1948 (s. 85—87). Slutligen ha lämnats vissa jämförande uppgifter beträffande av kronan med landstingen i Östergötlands och Västernorrlands län träffade överenskommelser angående vederbörande militära sjukvård, vilka avtal äro i vissa avseenden likartade med det mellan kronan och Blekinge läns landsting ingångna avtalet (s. 87—89).

Härefter ha revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

»Sedan ett flertal utredningar verkstälts angående förutsättningarna för en samordning av den militära och den civila sjukvården inom Blekinge län, beslöts vid 1943 års riksdag att marinens sjukhus i Karlskrona skulle nedläggas och sjukhusets uppgifter övertagas av ett till länslasarettet i samma stad förlagt samarbetsjukhus. Kostnaderna för den med anledning härav erforderliga utbyggnaden av lasarettet beräknades ursprungligen till 5 060 000 kronor men ha sedermera ökat med i runt tal 1 355 000 kronor till 6 415 000 kronor. Av detta belopp har statsverket tillskjutit sammanlagt 4 005 000 kronor, varjämte riksdagen anvisat ytterligare 400 000 kronor såsom bidrag till viss kompletterande inventarieanskaffning. Härtill kommer att av statsmedel finansierats uppförandet av två sjukvårdsbaracker inom centrallasarettets område för en kostnad av 206 500 kronor.

Närmare bestämmelser angående vården av militärpatienter vid ifrågavarande sjukhus finnas meddelade i ett mellan kronan och Blekinge läns landsting den 3 maj 1949 ingånget avtal, vilket har retroaktiv giltighet fr. o. m. den 5 juli 1945. Enligt detta avtal äger landstinget för här avsedd vård uppbära ersättning på grundval av centrallasarettets driftkostnader. Kronans andel i de fasta kostnaderna skall därvid fastställas med utgångspunkt från det antal ordinarie vårdplatser som står till militärpatienternas förfogande, medan de löpande kostnaderna skola beräknas efter det faktiska antal vård dagar som åtnjutits under viss tidsperiod. Med militärpatienter förstås enligt avtalet sådan vid försvarsväsendet anställd manlig personal,

som antingen enligt de för fredstid meddelade avlöningsbestämmelserna eller enligt gällande kollektivavtal är berättigad till sjukhusvård helt på statens bekostnad. Detta innebär bl. a. att avtalet är tillämpligt jämväl på Karlskrona örlogsvarvs civilanställda arbetare. Ehuru icke direkt utsagt, torde uttrycket militärpatienter även inbegripa värnpliktigt personal.

Enligt revisorernas mening torde en samordning av den militära och den civila sjukvården i allmänhet kunna förväntas leda till att själva vårdmöjligheterna förbättras samt att tillgängliga personella och materiella resurser mera rationellt tillvaratagas. I viss utsträckning synes därigenom även en för samhället i dess helhet dyrbar dubbelorganisation kunna undvikas. Revisorerna äro därför av den uppfattningen, att frågan om samarbete på den militära sjukvårdens område mellan kronan och vederbörande lands-ting är förtjänt av det största beaktande. Erinras må att såväl 1933 som 1941 års revisorer uttalat sig för ett sådant samarbete.

Ur nu angivna synpunkter torde några principiella erinringar icke kunna framställas mot de överväganden som föregått statsmakternas beslut om tillskapande av ett samarbetssjukhus i Blekinge län. Emellertid nödgas revisorerna konstatera, att den speciella utformning, som avtalet angående vård av militärpatienter på centrallasarettet i Karlskrona fått, visat sig leda till ett för kronan synnerligen oförmånligt resultat. Enligt tillgängliga uppgifter har sålunda kostnaden per vård dag, beräknad på sätt angivits i 8—10 §§ avtalet, för de tre sistförflutna kalenderåren uppgått till i avrundade tal respektive 26, 42 och 59 kronor. Till jämförelse härmed må nämnas, att legosängsavgiften å allmän sal vid ifrågavarande lasarett utgör för inomlänspatienter 2 kronor 50 öre per dag under tjugu dagar och därefter 1 krona 25 öre per dag samt för utomlänspatienter 10 kronor per dag. Sammanlagda kostnaderna för den under tiden juli 1945—september 1949 åt militärpatienter meddelade vården belöpa sig till över 2,5 miljoner kronor, varav försvarets sjukvårdsstyrelse centralt har att gälda närmare 2,3 miljoner kronor. För detta ändamål står på årets riksstat ett belopp av 350 000 kronor till förfogande, varför vederbörande anslag kommer att väsentligt överskridas. I detta sammanhang må jämväl erinras om de betydande ekonomiska förpliktelser som statsverket påtagit sig för själva uthyggnaden av centrallasarettet.

Såsom särskilt ofördelaktiga för kronan framstå de förberörda bestämmelserna i 9 § avtalet, enligt vilka kronans andel i lasarettets fasta driftkostnader skall fastställas med utgångspunkt från det antal ordinarie vårdplatser som upplåtits för militärpatienter, oavsett huruvida dessa platser äro belagda eller ej. Såsom av det föregående framgår har i avtalet räknats med att kronan skall disponera 231 vårdplatser; med hänsyn till att utbyggnadsprogrammet ännu icke slutförts äro f. n. allenast 134 platser tillgängliga. Den faktiska beläggningen under de tre sistförflutna kalenderåren har likväl varit avsevärt lägre och i genomsnitt omfattat endast respektive 55, 44 och 31 platser per dag. På grund av avtalsbestämmelserna får emellertid kronan vidkännas de fasta kostnaderna för samtliga ordi-

narie vårdplatser, vilkas antal under den fortskridande utbyggnaden av lasarettet kommer att successivt ökas. Därest antalet militärpatienter i fortsättningen håller sig vid en någorlunda oförändrad nivå — varmed torde finnas grundad anledning att räkna — innebär det nu sagda, att kronan i växande omfattning kommer att direkt subventionera den sjukvårdande verksamhet som landstinget rätteligen självt bör svara för. Av den lämnade redogörelsen framgår också, att landstinget under år 1948 för egen räkning utnyttjat visst antal vårdplatser, för vilka kronan enligt avtalsbestämmelserna debiterats de fasta kostnaderna. I detta sammanhang må nämnas, att statsverkets andel i lasarettets fasta kostnader utgjorde för år 1946 85,9 procent, för år 1947 90,6 procent och för år 1948 92,4 procent av de totala kostnader kronan fått vidkännas för den militära vården å lasarettet, vilket torde ge en antydning om storleken av det problem varom här är fråga.

En ytterligare anledning till att det nu behandlade avtalet kommit att för statsverket få ekonomiskt så oförmånliga verkningar är att finna däri, att enligt bestämmelserna någon hänsyn icke tages till huruvida vederbörande militärpatienter äro mantalsskrivna inom Blekinge län eller ej. Därest avtalet utformats under beaktande härav och ersättning i förekommande fall sålunda beräknats efter för inomlänspatienter i allmänhet gällande grunder, skulle kostnaden per vård dag för ett avsevärt antal av de vid lasarettet vårdade militärpatienterna — minst 56 procent av totalantalet under år 1948 — ha uppgått till högst 2 kronor 50 öre i stället för såsom nu 59 kronor 38 öre. Speciellt för örlogsvarvets marinverkstäder kunna avtalsbestämmelserna i denna del komma att medföra högst betänkliga konsekvenser med avseende på verkstädernas möjligheter att i förekommande fall hävda sig på den fria marknaden. Visserligen stadgas i 14 § avtalet, att vederbörande lokalmyndigheter skola debiteras allenast själva legosängsavgifterna, medan försvarets sjukvårdsstyrelse har att centralt gälda härutöver utgående kostnader. Enligt vad sjukvårdsstyrelsen under hand uppgivit, har ämbetsverket icke för avsikt att avkräva örlogsvarvet gottgörelse för dettas andel i sist angivna kostnader. Därest av statsmakterna fastställda redovisningsprinciper för örlogsvarvens verkstadsdrift skola strikt tillämpas, torde emellertid en dylik efterdebitering icke kunna undvikas.

Jämlikt 21 § andra stycket av nu berörda avtal skall inom i avtalstexten närmare angiven tid omprövning ske av grunderna för kronans ersättnings-skyldighet, därest någondera parten det påkallar. Ifrågavarande tidsfrist utlöper i och med utgången av innevarande kalenderår. Med hänsyn till såväl denna omständighet som de i det föregående behandlade förhållandena framstår det för revisorerna som ofrånkomligt, att initiativ till upptagande av förhandlingar i och för sådan omprövning omedelbart tages från kronans sida. Särskilt angeläget finna revisorerna det vara, att sättet för fördelning av lasarettets fasta driftkostnader underkastas revision; de beräkningar som legat till grund för fastställandet av antalet ordinarie vårdplatser för militärpatienter ha visat sig vara helt otillförlitliga. Sistberörda

fråga synes f. ö. ha kommit i ett i viss mån ändrat läge, sedan truppförbandssjukhusen i Karlskrona utbyggts och moderniserats. Enligt revisorerernas mening måste det vidare anses vara mindre tillfredsställande, att för patient, som är mantalsskriven inom Blekinge län och som på grund härav skattevägen bidrar till finansieringen av landstingets sjukvård, skall debiteras i förhållande till övriga inom länet mantalsskrivna medborgare onormalt hög sjukvårdsersättning, enbart av den anledningen att vederbörande tjänstgör eller arbetar vid någon försvarsväsendet tillhörande institution. För örlogsvarvets vidkommande utgör denna omständighet ett speciellt problem, som på ett eller annat sätt måste lösas. Revisorerna finna det å andra sidan rimligt, att kronan beträffande militära utomlänspatienter får vidkännas de faktiska underhållskostnaderna i enlighet med nu gällande grunder.

Revisorerna vilja slutligen erinra om att kronan även i andra fall än det nu förevarande med vederbörande landsting träffat avtal av åtminstone delvis enahanda innebörd som det med Blekinge läns landsting ingångna angående den ersättning som skall utgå för av landstingssjukhusen meddelad vård av militärpatienter. I ytterligare ett antal fall torde likartade avtal komma att ingås inom den närmaste tiden. Med anledning därav vilja revisorerna understryka vikten av att ovan framförda synpunkter beaktas, innan dessa avtal förnyas respektive definitivt godkännas.

Med hänsyn till det behandlade ärendets brådskande natur ha revisorerna med stöd av § 6 första stycket andra meningen av den för revisorerna gällande instruktionen (1949: 358) ansett sig böra avgiva särskild berättelse i ämnet.»

Gemensamt utlåtande har avgivits av *försvarets civilförvaltning* och *försvarets sjukvårdsstyrelse* (Del II, s. 65—68).

Utskottet. Den lämnade redogörelsen ger vid handen, att det mellan kronan och Blekinge läns landsting ingångna avtalet om vård av militärpatienter vid centrallasarettet i Karlskrona lett till ett för statsverket ur ekonomisk synpunkt synnerligen oförmånligt resultat. Anledningen härtill är främst, att den på kronan belöpande delen av lasarettets fasta kostnader enligt avtalsbestämmelserna skall fastställas med utgångspunkt från det antal ordinarie vårdplatser som upplåtits för militärpatienter, helt oavsett huruvida dessa platser äro belagda eller ej. Till följd härav har kronan för åren 1946—1948 fått vidkännas en vårddagkostnad som uppgått till i avrundade tal respektive 26, 42 och 59 kronor. Enligt vad utskottet under hand inhämtat ha efter nämnda tidsperiod förhållandena på förevarande område utvecklats i en för kronan än mera ogynnsam riktning. Den på grundval av 8—10 §§ samarbetsavtalet framräknade vårddagkostnaden har sålunda för år 1949 stigit till ca 66 kronor och för första kvartalet år 1950 till över 70 kronor. Vidare må nämnas att under samma kvartal lasarettets faktiska driftkostnader utgjort allenast 21 kronor 70 öre per dag, varigenom vårddagkostnaden för de vid sjukhuset intagna civila patienterna kunnat begrän-

sas till ett belopp av 20 kronor 60 öre. Nu anförda siffror bestyrka revisorernas uttalande, att kronan i växande omfattning nödgats direkt subventionera den sjukvårdande verksamhet som landstinget rätteligen självt bör svara för. En annan följd av avtalet är, såsom revisorerna jämväl framhållit, att vederbörande riksstatsanslag för innevarande budgetår kommer att väsentligt överskridas.

Av det i ärendet avgivna remissutlåtandet framgår att försvarets sjukvårdsstyrelse, på sätt revisorerna förordat, i särskild skrivelse till Blekinge läns landsting begärt omprövning av grunderna för kronans ersättningskyldighet jämlikt samarbetsavtalet. Utskottet har vidare erfarit, att vid de med anledning härav upptagna förhandlingarna preliminär överenskommelse träffats rörande vissa jämkningar i gällande avtalsbestämmelser. Kronans ersättningskyldighet avses sålunda skola fr. o. m. den 1 juli 1950 beräknas på grundval av de faktiska driftkostnaderna och någon åtskillnad följaktligen icke längre göras mellan fasta och löpande kostnader. Med hänsyn till innehållet i förberörda skiljedom ha landstingets representanter däremot icke nu ansett sig kunna tillmötesgå önskemålet om en omprövning av begreppet »militärpatienter». Dock har förutsatts att, därest av statsmakterna fastställas bestämmelser, enligt vilka ersättning för vård å civila sjukhus av försvaret tillhörande personal enhetligt regleras, dessa bestämmelser skola komma att gälla även i fråga om vård av sådan personal å centrallasarettet i Karlskrona. Slutligen må nämnas att vid förhandlingarna enighet nåtts därom, att kostnaderna för lasarettets fortsatta utbyggnad skola helt bestridas av landstinget.

Såvitt utskottet kan bedöma, torde inom avtalets ram möjligheter icke föreligga för kronan att i nu berörda avseende nå längre än vad i ovannämnda jämkningsförslag ställts i utsikt. Utskottet har därför för sin del intet att erinra mot att ifrågavarande överenskommelse godkännes av Kungl. Maj:t. Såsom av det föregående framgår, återstår dock alltjämt att finna en tillfredsställande lösning av det speciella problem som sammanhänger med tolkningen av uttrycket »militärpatienter». De synpunkter revisorerna härutinnan framfört anser utskottet vara förtjänta av det största beaktande. Vad särskilt örlogsvarvet i Karlskrona beträffar, kunna, såsom revisorerna framhållit, avtalsbestämmelserna i denna del leda till högst betänkliga konsekvenser, därest de av statsmakterna fastställda principerna för örlogsvarvens verkstadsdrift skola strikt tillämpas. Det må jämväl erinras därom, att kronan även i andra fall med vederbörande landsting träffat avtal av åtminstone delvis samma innebörd som det nu förevarande, varjämte i ytterligare ett antal fall likartade avtal torde komma att ingås inom den närmaste tiden. Med hänsyn härtill finner sig utskottet böra understryka angelägenheten av att sistberörda fråga med det snaraste upptages till förnyat övervägande, varvid möjligheten att få hithörande spörsmål enhetligt reglerade i första hand bör prövas.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkännna vad utskottet ovan anför.

8:o) Redovisningen av s. k. flyg- och flottiljdagsmedel. Under försvarsdepartementet, § 12, ha revisorerna framställt vissa erinringar rörande redovisningen av s. k. flyg- och flottiljdagsmedel (Del I, s. 94—102).

Inom flygvapnet anordnas med vissa mellanrum s. k. flygdagar, varvid allmänheten beredes tillfälle att vid vederbörande flygflottiljer bese den därstädes befintliga flygmaterielen, äse vissa flyguppvisningar m. m. Programmen för dessa flygdagar omfatta i allmänhet även nöjesarrangemang av olika slag. För tillträde till en sådan dag upptages särskild avgift.

Revisorerna ha lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser angående användningen av flygdagsmedel, ävensom framlagt införskaffade uppgifter angående dels de framräknade nettobehållningarna av under åren 1945—1949 anordnade flygdagar, dels av chefen för flygvapnet fördelade flygdagsmedel för åren 1946 och 1947, dels ock de flyg- och flottiljdagsmedel som under åren 1945—1949 stått till respektive förbands disposition.

Efter framhållande av att särskilda redovisningsföreskrifter saknas för flottiljdagarna samt att därvid uppkommen nettobehållning tillfaller vederbörande flygflottilj och sålunda icke ingår i flygdagsmedlen, ha revisorerna härefter närmare ingått på bokföringen för budgetåren 1946—1949 samt för tiden juni—september 1949 å de för flygdagsmedel anvisade redovisningstitlarna, som varit föremål för genomgång av revisorerna. Revisorerna ha härvid även stickprovsvis granskat verifikationerna till de utgifter som vid vederbörande förband bestritts medelst anlitande av tilldelade flygdagsmedel.

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»De s. k. flygdagarna ha till huvudsyfte att skapa ökad förståelse för flygvapnets betydelse och skänka allmänheten viss kännedom om de tekniska betingelserna för denna försvarsgren. De former under vilka ifrågasvarande verksamhet bedrivs torde i och för sig icke giva anledning till erinran, helst som en avsevärd del av uppkommande nettobehållningar tillföres kungafonden. Uppenbart är å andra sidan, att flygdagarna medföra vissa kostnader som icke bestridas av inflytande inkomstmedel utan ytterst återfalla på statsverket. Särskilt må uppmärksammas, att militär personal i icke ringa utsträckning tages i anspråk för olika förberedelsearbeten m. m. Enligt revisorernas uppfattning synes i fortsättningen viss försiktighet vid planläggningen av dessa dagar böra iakttagas, så att erforderliga anordningar icke göras alltför vidlyftiga och omfattande.

Revisorerna ha vidare kunnat konstatera, att utgiftsredovisningen — såväl i vad rör kostnader vilka äro direkt hänförliga till viss flygdag som beträffande utgifter vilka täckas medelst anlitande av tilldelade flygdagsmedel — understundom är ytterst ofullständig. Utgifterna verifieras sålunda icke sällan allenast genom ett allmänt angivande av de ändamål, för vilka medel disponerats, utan närmare specifikation. Det nu sagda gäller speciellt representationskostnader. Mindre tillfredsställande torde även vara att utgifter av sistnämnda slag, vilka rätteligen skola bestridas av de särskilt

anvisade flygdagsmedlen, upptagas som omkostnader för själva flygdagen. En ändring i nu berörda hänseenden är enligt revisorernas uppfattning påkallad. För effektivisering av kontrollen synes även erforderligt, att i fortsättningen de inkomster och utgifter som förekomma vid flygdag redovisas i statsräkenskaperna och underkastas revision i vanlig ordning, på sätt nu sker exempelvis i fråga om lägerkassornas rörelse.

Vad i sin tur användningen av flygdagsmedlen beträffar, lärer i stort sett intet vara att erinra häremot. Det vill dock förefalla, som om de av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelserna i vad därigenom stadgats, att åtgärder för beredande av ökad trevnad för personalen skola ske i ungefär lika grad för de skilda personalkategoriernas vidkommande, icke alltid tillräckligt beaktats. Med hänsyn till nämnda bestämmelsers avfattning kan det enligt revisorernas mening även ifrågasättas, huruvida de utgifter, som äro avsedda att bestridas från flygledningens representationskassa, äga den karaktär, att flygdagsmedel över huvud taget böra tagas i anspråk härför. I varje fall finna revisorerna det mindre tillfredsställande, att dessa utgifter icke närmare verifieras i annan mån än att det totalbelopp som tillföres nämnda kassa bokföres i en enda post. Därest utgifter av detta slag alljämt anses böra få förekomma, synas de böra specificeras i räkenskaperna på samma sätt som redan i princip sker beträffande de lokala förbandens disposition av här ifrågavarande medel.

Den av revisorerna verkställda granskningen ger jämväl vid handen, att utfärdade redovisningsföreskrifter icke nöjaktigt iakttagits vid bokföringen av flygdagsmedlen. Vissa förband ha sålunda över huvud taget icke verkställt den i det föregående närmare berörda omföring av föreliggande behållningar mellan olika redovisningstitlar, vilken skolat ske under loppet av maj månad 1948, med påföljd att ifrågavarande medel undandragits den centrala kontrollen. I ett fall har direkt felaktig omföring förekommit. Gjorda utbetalningar ha heller icke genomgående debiterats vederbörlig redovisningstitel. Den erforderliga överblicken över disponibla tillgångar av förevarande slag har därigenom försvårats. Vidare har konstaterats, att summan av de av förbanden för åren 1946 och 1947 redovisade nettobehållningarna icke överensstämmer med det totala belopp som av chefen för flygvapnet fördelats för samma tidsperioder. En översyn av bokföringen bör därför snarast verkställas, så att densamma kommer att avspegla det faktiska läget i medelsavseende. Ur redovisningssynpunkt skulle det vidare vara en fördel, därest fördelningen av flygdagsmedlen skedde budgetårsvis och icke såsom nu kalenderårsvis.

Vad slutligen angår de s. k. flottiljdagarna, vilka av förbandscheferna anordnas i syfte att bereda anhöriga till personalen tillfälle att besöka vederbörande förband, ha revisorerna kunnat konstatera, att dessa dagar i vissa fall givits en betydligt större omfattning än som avsetts. Därvid ha nettoinkomster erhållits som belöpa sig till jämförelsevis betydande belopp. För flottiljdagarna ha emellertid särskilda redovisningsföreskrifter icke utfärdats, ej heller ingå de uppkomna behållningarna i de allmänna flygdags-

medlen. Med hänsyn härtill och då det ur principiell synpunkt knappast kan anses lämpligt att visst förband bereder sig enskilda inkomster av detta slag, synas flottildagar i fortsättningen böra avhållas allenast i enlighet med de tidigare berörda direktiven. Därest mera vidlyftiga anordningar i samband med besök från allmänhetens sida vid respektive förband vidtagas, böra enligt revisorernas uppfattning inkomster och utgifter redovisas på sätt som är eller må varda föreskrivet i fråga om flygdagsmedel.»

Utlåtanden ha avgivits av *chefen för flygvapnet och försvarets civilförvaltning* (Del II, s. 72—76).

Utskottet. Till de synpunkter som av revisorerna anlagts på förevarande spörsmål ha vederbörande remissmyndigheter i stort sett anslutit sig. Jämväl utskottet har bibragts den uppfattningen, att en översyn av de för flyg- och flottildagarna gällande bestämmelserna är av behovet påkallad. Lämpligt synes därför vara, att chefen för flygvapnet får i uppdrag att — i förekommande fall efter samråd med försvarets civilförvaltning — utarbeta och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under överbärande åtgärder i av revisorerna angivet syfte.

9:o) **Kontrollen av de allmänna barnbidragen.** Under socialdepartementet, § 15, ha revisorerna framhållit vikten av att frågan om anordnande av en tillfredsställande kontroll över de allmänna barnbidragen snarast bringas till sin lösning (Del I, s. 114—120).

Efter att ha lämnat en översikt över gällande bestämmelser om allmänna barnbidrag och meddelat vissa uppgifter om utbetalande av sådana bidrag under år 1948 ha revisorerna närmare redogjort för ett av socialstyrelsen efter samråd med riksräkenskapsverket utarbetat förslag till kontrollåtgärder för verksamheten med de allmänna barnbidragen.

Härefter ha revisorerna uttalat följande.

»Genom barnavårdsnämndernas medverkan utbetalas årligen allmänna barnbidrag till belopp överstigande 400 miljoner kronor. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, förutsattes i förslaget om decentraliserat utbetalningsförfarande, att kontroll i viss utsträckning komme att bli behövlig såväl däröver att barnbidragsanvisningarna av barnavårdsnämnderna utfärdades i rätt ordning som över att utbetalningarna i övrigt blevo riktiga. Någon sådan kontroll har emellertid ännu icke anordnats; ett av socialstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1948 framlagt förslag i ämnet är alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt revisorernas mening framstår det som mindre tillfredsställande, att utbetalningar av den betydande storleksordning, varom här är fråga, ännu icke gjorts till föremål för fortlöpande kontroll från statsverkets sida,

helst som hela kontrollsystemet med fördel synes kunna anknytas till folkbokföringen. Barnavårdsnämndernas utbetalningar, vilka framgå av postförteckningar, kunna nämligen avstämmas mot uppgifterna i folkbokföringsregistret, och kontrollen torde i regel icke behöva utsträckas till barnavårdsnämndens handlingar i andra fall än då väsentliga avvikelser konstaterats. Då folkbokföringsregistren föras hos länsstyrelserna samt dessa redan nu granska den del av barnavårdsnämndernas förvaltningsverksamhet, som avser mödrahjälpsmedlen, synes kontrollen lämpligen böra anförtros länsstyrelserna. Revisorerna vilja dock understryka angelägenheten av att denna kontroll icke blir onödigt kostnadskrävande utan såvitt möjligt genomföres inom ramen för nuvarande personalorganisation. Revisorerna utgå därvid från att kontrollen inskränkes till en stickprovsgranskning. Avstämningen mot folkbokföringen torde kunna verkställas av biträdespersonal; endast avvikelser och tveksamma fall böra hänskjutas till mera kvalificerad personal. För sistnämnda arbetsuppgifters fullgörande synes tillräckligt att inom länsstyrelserna avdela någon befattningshavare under den tid det tryckande registret är obrutet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, vilja revisorerna understryka angelägenheten av att frågan om anordnande av en tillfredsställande kontroll över de allmänna barnbidragen snarast bringas till sin lösning.»

Utskottet. I likhet med revisorerna finner utskottet det mindre tillfredsställande, att utbetalningar av den betydande storleksordning, varom här är fråga, ännu icke gjorts till föremål för fortlöpande kontroll från statsverkets sida. Enligt vad utskottet under hand erfarit har emellertid Kungl. Maj:t för avsikt att på grundval av ett av socialstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket utarbetat förslag fastställa erforderliga föreskrifter i ämnet. Beslut härom torde vara att emotse inom den närmaste tiden. Vid sådant förhållande har utskottet velat inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

10:o) **Den sociala ungdomsvården.** Under socialdepartementet, § 16, ha revisorerna framlagt vissa synpunkter beträffande den sociala ungdomsvården (Del I, s. 120—136).

Utskottet. Beträffande detta ärende har utskottet yttrat sig i sitt utlåtande nr 165, varom utskottet velat här
erinra.

11:o) **Lån och bidrag till lantarbetarbostäder.** Under socialdepartementet, § 18, ha revisorerna uttalat sig för en omprövning av grunderna för erhållande av statligt understöd till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder (Del I, s. 143—146).

Efter en redogörelse för ifrågavarande stödform för förbättring av bostäder för lantarbetare ha revisorerna framhållit att det övervägande flertalet låntagare utgöres av enskilda personer. Härjämte förekomma bland låntagarna såväl kommunala myndigheter som andra juridiska personer, bolag, föreningar och stiftelser, av vilka några närmast ha offentligrättslig karaktär. Bland bolagen synas vissa ha till huvudsakligt ändamål att driva jordbruk; för andra är jordbruksdriften uppenbarligen icke den huvudsakliga ekonomiska verksamheten. Antalet av sistnämnda låntagare uppgår dock endast till ett tiotal med en sammanlagd lånesumma av i runt tal 385 000 kronor. Större industri- eller skogsbolag förekomma eljest icke bland låntagarna.

Revisorerna ha härefter lämnat en uppställning beträffande de lån och bidrag, som utlämnats till kommunala myndigheter ävensom till juridiska personer, vilka i annan ordning kommit i åtnjutande av statsunderstöd för sin verksamhet (s. 144 och 145).

Revisorerna uttala följande.

»För uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder utgå i form av lån och bidrag statliga understöd med icke obetydliga belopp. Ehuru de för stödformen gällande författningarna icke innehålla några föreskrifter om behovsprövning, har från riksdagens sida förutsatts att — på grund av begränsad medelstillgång — en viss hänsyn skulle komma att tagas till arbetsgivarens ekonomi. Medel ha emellertid anvisats i sådan utsträckning, att något dylikt hänsynstagande icke ägt rum.

Sedan år 1939, då ifrågavarande stödform erhöll sin nuvarande form, ha väsentliga förändringar inträtt beträffande de ekonomiska betingelserna för den socialgrupp, för vilken stödformen närmast var avsedd. Icke minst konkurrensen om arbetskraften inom jordbruksnäringen har nämligen nödvändiggjort en upprustning av lantarbetarbostäderna, varvid det statliga stödet relativt sett kommit att få mindre betydelse än tidigare. Vidare har den bostadssociala utvecklingen medfört stödverksamhet från det allmännas sida även i andra former och därmed ökade förutsättningar för åstadkommande av goda bostäder på landsbygden. Slutligen utgör lantarbetarbo-staden enligt gällande kollektivavtal icke längre naturaförmån, sedan av-löningen till lantarbetare numera helt utgår i form av kontantlön.

Med hänsyn till de ändrade förhållanden, som sålunda inträtt på ifrågavarande område, anse revisorerna, att tiden nu är inne för en omprövning av grunderna för här avsedda lån och bidrag, givetvis med beaktande av att behov av stöd från det allmännas sida alljämt föreligger. Revisorerna förorda, att en utredning härom kommer till stånd. I samband därmed torde bl. a. böra undersökas, huruvida icke en närmare anpassning av bestämmelserna till annan gällande form för bostadskredit — exempelvis till bestämmelserna för egnahemslån — kan vara motiverad. Det må framhållas, att den kapitalsubvention, som gäller för egnahemslån — som regel 4 000 kronor — innebär ett icke oväsentligt tillskott till täckande av kostnaderna för en bostadslägenhet och att sistnämnda stödform medför långt

mindre administrativt arbete än det, som är förenat med utlämnandet och amorteringen av lantarbetarbostadslån.

Såsom framgår av det ovan anförda, ha lån och bidrag utgått även till rättssubjekt av offentlig karaktär, såsom till kommunala myndigheter. Även om en omprövning av grunderna för ifrågavarande stödåtgärder icke skulle leda till krav på införandet av en allmän behovsprövning, anse revisorerna, att understödsverksamheten i fortsättningen icke bör sträckas därhän, att lån och bidrag utlämnas även till dylika myndigheter, vilka torde äga förutsättningar att utan medverkan från statens sida iståndsätta lantarbetarbostäderna på dem tillhöriga jordbruk. Enligt revisorernas mening kan det vidare ifrågasättas, huruvida här avsedda lån och bidrag böra utlämnas till föreningar, stiftelser och liknande inrättningar, vilka för sin verksamhet kunna komma i åtnjutande av betydande statsbidrag i annan ordning. Det samma torde gälla även aktiebolag och andra juridiska personer över huvud taget, därest de till sin karaktär icke kunna jämföras med enskild jordbrukare. I samband med den omprövning av grunderna för ifrågavarande stödverksamhet, som revisorerna ovan förordat, synes särskild uppmärksamhet böra ägnas även åt den särställning, som nu nämnda rättssubjekt intaga.»

Utlåtande har avgivits av *bostadsstyrelsen* (Del II, s. 89 och 90).

Utskottet. Såsom revisorerna framhållit, ha väsentliga förändringar inträtt på förevarande område sedan år 1939, då alltjämt gällande kungörelse om lantarbetarbostadslån och lantarbetarbostadsbidrag utfärdades. Utskottet delar därför revisorernas uppfattning, att en omprövning av grunderna för här avsedda lån och bidrag bör ske. Enligt vad utskottet under hand inhämtat torde emellertid frågan komma att utredas i särskild ordning genom Kungl. Maj:ts försorg. Med hänsyn härtill finner sig utskottet kunna inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmäla.

12:o) Övergångsvis utgående barntillägg. Under finansdepartementet, § 22, ha revisorerna behandlat frågan om bortfallande av vissa övergångsvis utgående barntillägg (Del I, s. 162—167).

Efter en närmare redogörelse för i vilka fall och efter vilka grunder barntillägg tidigare utgått och alltjämt utgå, ha revisorerna gjort följande allmänna uttalande.

»I anledning av ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om lönetillägg efter barnantal till statliga m. fl. befattningshavare uttalade 1937 års riksdag, att denna fråga sammanhänge med det stora problemkomplexet om det allmännas möjligheter över huvud att främja familjebildningen och berörde allenast en del av den betydelsefulla frågan om utjämning av de olika ekonomiska villkoren för försörjningspliktiga och andra. Sistnämnda spörsmål

borde upptagas till övervägande i ett sammanhang och därvid behandlas med hänsyn till befolkningen i dess helhet.

Detta riksdagens uttalande uppfattades under förarbetena till 1939 års lönereglering närmast som ett avståndstagande från tanken på att behovsprincipen skulle tillämpas inom det statliga lönesystemet. I enlighet härmed föreslogs i 1938 års löneregleringsproposition, att de inom dyrtidstilläggets ram utgående barntilläggen skulle i princip upphöra. Då emellertid ett omedelbart borttagande av barntilläggen för befattningshavare med flera barn skulle ha medfört den konsekvensen, att den med löneregleringen åsyftade löneförbättringen skulle blivit obetydlig eller ingen alls och i vissa fall till och med ha förbytts i en löneminskning, beslöto statsmakterna en övergångsanordning, enligt vilken de, som omedelbart före övergången den 1 juli 1939 till det nya lönesystemet uppburit barntillägg, bibehöllos vid denna förmån enligt de dittillsvarande bestämmelserna och såvitt gällde barn, för vilka tillägg tidigare utgått. Detta innebar, att barntillägget alltså skulle utgå med 9 kronor i månaden t. o. m. det kalenderkvartal, då barnet uppnådde 16 års ålder. Man utgick alltså från att tilläggen skulle vara helt avvecklade den 1 april 1955. Genom 1947 års lönereglering har icke stadgats någon inskränkning i rätten att övergångsvis behålla de barntillägg, vartill rätt förelegat omedelbart före övergången till 1939 års löningsreglemente.

Flera befattningshavargrupper omfattades emellertid icke av 1939 års lönereglering. För dem bibehöllos tidigare lönebestämmelser och, i den mån de uppburo s. k. oregerad avlöning, utgick dyrtidstillägg jämte barntillägg enligt äldre grunder. Sådana befattningshavare ha alltså uppburit barntillägg även för barn födda efter år 1939. Vissa av dessa grupper ha efter år 1939 vid olika tidpunkter överförts å det för statens befattningshavare i allmänhet gällande lönesystemet. Därvid ha de som regel medgivits rätt att övergångsvis uppbära barntillägg för de barn, för vilka sådan rätt förvärvats enligt de äldre bestämmelserna. Någon föreskrift om att tillägget skulle upphöra den 1 april 1955 har ej meddelats. Tidpunkten för den slutliga avvecklingen av de övergångsvis utgående barntilläggen har därigenom successivt förskjutits. Beträffande distriktslantmätarna, för vilka lönereglering genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1948, skulle sålunda barntilläggen icke vara avvecklade förrän under år 1963. Om motsvarande övergångsanordning genomfördes vid återstående löneregleringar, komma barntilläggen icke att vara slutligt avvecklade förrän i bästa fall mot slutet av 1960-talet, d. v. s. nära trettio år efter det barntilläggen i princip borttagits för befattningshavare å det statliga lönesystemet.

Såsom den lämnade redogörelsen utvisar, har den år 1939 beslutade anordningen med övergångsvis utgående barntillägg väsentligen tjänat syftet att skydda befattningshavare med flera barn mot löneminskning vid övergång till det då beslutade nya lönesystemet. Att riksdagen därvid skulle ha avsett att denna övergångsanordning till följd av senare löneregleringar för speciella grupper av befattningshavare skulle komma att utsträckas avse-

vårt efter år 1955 förefaller knappast troligt. I fråga om landsfiskalerna har någon sådan övergående förmån icke heller medgivits vid dessa befattningshavares lönereglering år 1941. Det må även erinras om att 1947 års lönereglering i motsats till 1939 års medförde icke obetydliga löneökningar samt att försörjningsplikten mot barn numera lättats genom allmänna barnbidrag och andra åtgärder. Slutligen må framhållas att utbetalning och bokföring av barntillägg medför icke oväsentligt kameralt arbete.

På grund av vad ovan anförts anse revisorna, att det bör övervägas, huruvida icke övergångsvis utgående barntillägg kunna helt bortfalla efter den 1 april 1955 även för befattningshavargrupper, vilka överförts till reglerad avlöning efter år 1939. I vårt fall synes barntillägg icke böra ifrågakomma vid framtida löneregleringar för befattningshavargrupper, vilka ännu icke överförts till 1947 års lönesystem.»

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret* och *statens lönenämnd* (Del II, s. 94 och 95).

Utskottet. Enligt utskottets mening äro de synpunkter som revisorerna anlagt på frågan om de övergångsvis utgående barntilläggen värda allt beaktande. Av propositionerna nr 139 (s. 23) och nr 234 (s. 60) till årets riksdag framgår emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst vid de påtalade förhållandena och i fråga om de i propositionerna behandlade spörsmålen föreslagit åtgärder som tillmötesgå vissa av revisorerna uttalade önskemål. Vid sådant förhållande anser sig utskottet kunna inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen
omförmåla.

13:o) **Vissa iakttagelser angående skatteuppbörden.** Under finansdepartementet, § 24, ha revisorerna redogjort för sina iakttagelser beträffande skatteuppbörden (Del I, s. 171—175).

I enlighet med instruktionen för riksräkenskapsverket ha revisorerna från ämbetsverket erhållit vissa redogörelser för resultatet av skatteuppbörden. Redogörelserna omfatta resultaten av dels den ordinarie uppbörden av preliminär A-, B- och C-skatt under uppbördsåret 1948—1949 (tab. 1, s. 172) samt under första hälften av uppbördsåret 1949—1950, dels den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt enligt 1948 års taxering. Vidare ha redogörelser lämnats revisorerna för dels restindrivningen för varje särskilt utmätningsmansdistrikt beträffande 1944—1946 års kronoutskylder och 1947—1948 års preliminära B- och C-skatt t. o. m. utgången av år 1948, dels restindrivningen fr. o. m. den 1 september 1948 t. o. m. den 31 augusti 1949 beträffande 1941—1946 års kronoutskylder och 1941/42—1945/46 års värnsskatt (tab. 2, s. 173).

Av redogörelserna framgår, att av under uppbördsterminerna uppbördsåret 1948—1949 sammanlagt influten preliminärskatt, 3 218 miljoner kro-

nor, utgjorde 1 777 miljoner kronor (55 procent) preliminär A-skatt och 1 441 miljoner kronor (45 procent) preliminär B- och C-skatt. Av den sammanlagt debiterade preliminära B- och C-skatten, 1 487 miljoner kronor, restfördes 46 miljoner kronor. I sistnämnda belopp ingå emellertid bl. a. 5,7 miljoner kronor, som omedelbart avkortats på grund av jämkning i Göteborgs stad efter utgången av den andra uppbördsterminen under uppbördsåret.

För uppbördsåret 1947—1948 gottskrevs statsverket preliminärskatt till ett sammanlagt belopp av icke fullt 2 937 miljoner kronor. Enligt 1948 års taxering uppgick den för ifrågavarande uppbördsår kvarstående skatten till 854 miljoner kronor och den överskjutande preliminära skatten till 201 miljoner kronor. Den för uppbördsåret 1948—1949 (1949 års taxering) kvarstående skatten beräknas uppgå till omkring 703 miljoner kronor och den överskjutande preliminära skatten till omkring 258 miljoner kronor (tab. 1).

Av äldre skatter (1941—1946 års kronoutskylder och 1941/42—1945/46 års värnsskatt) voro den 1 september 1948 något mer än 66 miljoner kronor oredovisade och vid utgången av augusti 1949 omkring 26 miljoner kronor. Av det redovisade beloppet, 40 miljoner kronor, ha något mer än 21 miljoner kronor inlutit och icke fullt 19 miljoner kronor avkortats eller avskrivits. I detta sammanhang erinra revisorerna om att under tidsperioden september 1947—augusti 1948 inflöto beträffande samma års skatter i det närmaste 43 miljoner kronor och avkortades eller avskrevos 31 miljoner kronor.

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»Såsom ovan framhållits, inflöt under uppbördsåret 1948—1949 preliminär skatt till ett sammanlagt belopp av 3 218 miljoner kronor. Av detta belopp utgjorde 55 procent preliminär A-skatt och 45 procent preliminär B- och C-skatt. Motsvarande procenttal för närmast föregående uppbördsår voro 58 respektive 42 procent. En procentuell ökning har sålunda ägt rum beträffande uppbörden av den preliminära B- och C-skatten jämfört med den preliminära A-skatten under det sistförflutna uppbördsåret. Den främsta anledningen till denna ökning torde, enligt vad revisorerna inhämtat, vara att finna i en betydande inkomstökning från inkomståret 1945 till inkomståret 1946 beträffande inkomst av jordbruksfastighet samt av rörelse, för vilka förvärvskällor som regel preliminär B-skatt utgår. Detta har nämligen haft till följd, att den preliminära B-skatt, som med ledning av 1947 års taxering debiterats för uppbördsåret 1948—1949, uppgått till väsentligt större belopp än den skatt, som debiterats för närmast föregående uppbördsår, då 1946 års taxering legat till grund för debiteringen.

Den förbättrade relationen mellan preliminär och slutlig skatt för det senaste uppbördsåret jämfört med det närmast föregående torde delvis sammanhånga med att under januari och i viss utsträckning även under februari 1947, innan skattetabeller hunnit utsändas, löneavdrag i fråga om löntagare verkställdes med allenast 10 procent samt att under år 1947 löne-

avdrag beträffande ackordsersättning till stor del skett med 10 procent i stället för enligt skatttabell. Till det förbättrade resultatet av uppbörderna torde även ha bidragit den ökade insikt, de skattskyldiga uppenbarligen förvärvat om de åtgärder, som av den enskilde skattebetalaren kunna vidtagas för undvikande av kvarstående skatt, såsom avgivande av preliminär självdeklaration, begäran om förhöjt löneavdrag för täckande av ökad skatt som föranledes av biinkomster, makars sambeskattnings m. m.

Vad resultatet av indrivningen av äldre skatter beträffar, synes detta revisorerna oväntat gott med hänsyn till de rekommendationer, som av såväl Kungl. Maj:t som finansdepartementet lämnats skattemyndigheterna i syfte att i viss utsträckning åstadkomma mildare indrivningsåtgärder beträffande äldre restantier.

Enligt vad som kommit till revisorernas kännedom, har på sina håll preliminär B-skatt såväl med som utan löneavdrag i viss omfattning påförts skattskyldiga, vilka utan olägenhet kunnat betala preliminär A-skatt. Revisorerna vilja med anledning härav erinra om vikten av att preliminär A-skatt alltid uttages, då förutsättning därtill föreligger, samt att, när preliminär B-skatt påföres, möjligheten av att sådan skatt uttages genom löneavdrag göres till föremål för noggrann prövning.

Med hänsyn till den pågående översyn av gällande uppbördssystem, vilken verkställes av 1949 års uppbördssakkunniga och vilken främst syftar till en prövning av möjligheterna att utsträcka skyldigheten att vidkännas löneavdrag till att gälla även inkomst av korttidsanställning och av bisysslor, ha revisorerna icke ansett sig böra närmare ingå på frågan om uppbördssystemets effektivitet eller andra med uppbördssystemet sammanhängande spörsmål. Revisorerna ha därför i förevarande sammanhang inskränkt sig till att fästa uppmärksamheten på följande speciella förhållande. Sedan det av Kungl. Maj:t den 14 december 1917 utfärdade uppbördssystemet den 1 januari 1947 ersatts med den av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda uppbördsförordningen, äger Kungl. Maj:t icke längre medgiva befrielse från skyldighet att erlägga efter nyssnämnda tidpunkt påförda restavgifter. Enligt vad revisorerna inhämtat, ha alltsedan uppbördsförordningens ikraftträdande ett antal ansökningar om sådan befrielse ingivits till Kungl. Maj:t, i vilka åberopats särskilda omständigheter för att befrielse rimligen bort medgivas. Med hänsyn härtill synes det revisorerna angeläget, att Kungl. Maj:t, så snart ske kan, bemyndigas att medgiva befrielse från erläggande av restavgift, när särskilda skäl därför föreligga.»

Utskottet. Revisorerna ha under förevarande paragraf understrukit angelägenheten av att Kungl. Maj:t, så snart ske kan, bemyndigas medgiva befrielse från erläggande av restavgift, när särskilda skäl därför föreligga. Av vissa under hand inhämtade speciella upplysningar har jämväl utskottet bibragts den uppfattningen, att en smidigare form för handläggningen av hithörande ärenden lämpligen bör komma till stånd. Då emellertid denna

fråga synes vara av karaktär att böra närmare prövas i samband med pågående översyn av gällande uppbördssystem, har utskottet här velat inskränka sig till att vad i ärendet förekommit för riksdagen
omförmåla.

14:o) Gallring av visst arkivmaterial. Under ecklesiastikdepartementet, § 26, ha revisorerna uttalat sig för en mera omfattande utgallring av arkivhandlingar (Del I, s. 184—187).

Med anledning av uttalande av 1938 års revisorer (§ 43) anhöll 1939 års riksdag (skr. nr 219), att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för genomförandet av en utsträckt gallring av arkivalier samt därjämte till omprövning upptaga de spörsmål, som därmed ägde samband. I anslutning härtill tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts den 9 februari 1940 lämnade bemyndigande särskilda sakkunniga för att biträda med utredning rörande gallring av statsmyndigheternas arkivalier. De sakkunniga, vilka antagit benämningen 1940 års arkivsakkunniga, ha i detta syfte behandlat i det närmaste samtliga arkiv, tillhörande centralförvaltningen, länsstyrelserna och åtskilliga andra lokala förvaltningsorgan, varjämte de sakkunniga på grund av särskilt Kungl. Maj:ts uppdrag även tagit befattning med de äldre kristidskommissionernas arkiv.

På grund av särskilda omständigheter har, anförda revisorerna, gallringen i vissa fall icke kunnat nå åsyftad omfattning. Mycket skrymmande arkivserier, beträffande vilka såväl ur administrativ synpunkt som under hänsynstagande till forskningens behov hinder i och för sig icke förelegat för gallring med jämförelsevis kort frist, ha det oaktat icke ansetts kunna gallras förrän efter avsevärt längre tid, beroende på att handlingarna enligt gällande bestämmelser äro sekretessbelagda under viss tid.

Såsom exempel framhålla revisorerna dels vissa i länsarbetsnämndernas och arbetsförmedlingens arkiv befintliga handlingar, nämligen blanketter över arbetsgivare och arbetssökande samt anvisningskort rörande tilldelat arbete, dels ock i tullverkets lokala arkiv ingående, vid vederbörande tullanstalter upprättade redogörelsehandlingar, som väsentligen bestå av verifikationsmaterial.

I de båda nu anförda exemplen har enligt revisorerna ett visst offentlighetsintresse kunnat tillmätas handlingarna i fråga. Emellertid hade under medverkan av arkivsakkunniga gallringsföreskrifter i ett flertal fall utfärdats utan att hänsyn tagits till sekretesstiden. Härvidlag kunde särskilt nämnas gallringen av vissa sekretessbelagda handlingar, som inginge i kyrkoarkiven och i krisförvaltningens arkiv. Enligt de sakkunnigas mening borde sålunda vid gallring hänsyn till sekretesstiden tagas endast i de fall, då ett verkligt offentlighetsintresse kunde anses föreligga. 1943 års sekretessutredning, som den 22 oktober 1945 avgivit remissyttrande över de sakkunnigas förslag till gallring i kyrkoarkiven, hade givit uttryck åt en lik-

nande uppfattning. Utredningen hade därvid framhållit, att det icke skulle överensstämma med offentlighetens syfte, om allmänna handlingar utgallrades på sådant sätt, att den fria insynen över myndigheternas åtgärder försvårades eller förhindrades. Detta gällde såväl handlingar, vilka utan inskränkning vore offentliga, som handlingar, vilka bleve offentliga först efter viss tid. Det låge emellertid i sakens natur, att kravet på fri tillgång till offentliga handlingar gjorde sig gällande med olika styrka för skilda slag av handlingar. Utredningen hade också funnit, att beträffande vissa grupper av handlingar de kostnader och olägenheter, som vore förenade med deras bevarande under längre tid, måste anses överväga det offentlighetsintresse dessa handlingar kunde äga.

Revisorerna göra härefter följande allmänna uttalande.

»Några fasta normer beträffande gränsdragningen mellan arkivgallringens och sekretesskyddets inbördes motsatta intressen ha ännu icke blivit utformade. Vid arkivgallringar har man därför i varje särskilt fall ställt inför den ofta vanskliga uppgiften att verkställa en avvägning mellan de faktorer som i detta sammanhang förtjäna beaktande. Det sätt, varpå avvägningsfrågan löses, påverkar i hög grad gallringens effektivitet och har sålunda stor praktisk betydelse. Då, såsom f. n. är fallet, statsförvaltningens lokalutrymmen äro hårt ansträngda och måste utnyttjas till det yttersta, är det ofrånkomligt, att gallringen av de växande arkivmassorna sker så grundligt och snabbt som med hänsyn till administrationens behov och forskningens legitima krav är möjligt.

Icke sällan lägga emellertid sekretesslagens bestämmelser hinder i vägen för en effektiv gallring. I det föregående ha berörts vissa i arbetsförmedlingsverksamheten utnyttjade handlingar, som enligt sekretessbestämmelserna skola förvaras i tjugu år. Antalet blanketter av här avsett slag uppgår f. n. till ca 1,3 miljoner årligen. Det ligger i sakens natur att detta blankettmaterial, som undan för undan blir inaktuellt och därmed utmönstras ur de löpande registren, måste komma att innebära en svår belastning på vederbörande myndigheters lokalutrymmen, därest gallring icke sker inom rimlig tid. Vad nu sagts gäller även beträffande de förut omförmälda, vid tullanstalterna upprättade redogörelsehandlingarna, som enbart i Stockholms tullkammarars arkiv f. n. omfatta inemot 3 000 hyllmeter med en årlig tillväxt av i runt tal 10 ton.

I nyssberörda båda fall ha såväl riksarkivet och 1940 års arkivsakkunniga som respektive fackmyndigheter varit ense därom, att ifrågavarande handlingar skulle kunna utgallras efter relativt kort tid utan åsidosättande av administrativa intressen eller forskningens krav. Det har sålunda i dessa fall endast varit hänsynen till offentlighetsintresset som ansetts hindra en utgallring. Det synes emellertid revisorerna otillfredsställande, att stora mängder av gallringsbara handlingar skola enbart på grund av föreskrifterna i sekretesslagen behöva belasta dyrbara lokalutrymmen. Det må understrykas att det i de anförda exemplen måste bliva fråga om icke obetydliga merkostnader för statsverket. Huruvida olägenheterna i dessa och

likartade fall kunna undanröjas genom förkortning av de stadgade sekretesstiderna eller genom andra åtgärder, undandraget sig revisorernas bedömande. Med hänsyn till de olägenheter, som äro förenade med det nuvarande tillståndet på förevarande område, ha revisorerna likväl velat bringa förhållandet till riksdagens kännedom.»

Utlåtanden ha avgivits av *generaltullstyrelsen* och *arbetsmarknadsstyrelsen* (Del II, s. 97—102).

Utskottet. Av den lämnade redogörelsen framgår, att på sina håll inom statsförvaltningen fortlöpande arkiveras vissa handlingar av mycket betydande omfattning, vilka icke kunna anses äga något egentligt värde vare sig ur administrativ synpunkt eller med hänsyn till forskningens behov. Gällande sekretessbestämmelser lägga emellertid hinder i vägen för en effektiv gallring av detta arkivmaterial, som innebär en svår belastning på vederbörande myndigheters lokalutrymmen. Därigenom åsamkas statsverket icke ringa merkostnader. De av revisorerna härutinnan lämnade uppgifterna ha i remissutlåtandena i stort sett vitsordats.

Utskottet hyser för sin del den uppfattningen, att förevarande fråga är av sådan räckvidd och betydelse att densamma bör göras till föremål för särskild utredning i syfte att nedbringa statsverkets kostnader. Därvid torde höra beaktas även andra hithörande fall än de av revisorerna speciellt behandlade.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

15:o) **Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning m. m.** Under ecklesiastikdepartementet, § 29, ha revisorerna framlagt vissa synpunkter beträffande Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning m. m. (Del I, s. 193—203).

Revisorerna lämna till en början en historisk redogörelse för Uppsala universitets ekonomiska förvaltning samt formerna för redovisningen av universitetets inkomster och utgifter (s. 193—196).

Vid besök vid Uppsala universitet ha revisorerna beretts tillfälle att studera vissa av universitetets jordbruksfastigheter, i samband varmed revisorerna inhämtat en del uppgifter angående universitetets egendoms- och skogsförvaltning m. m.

Av uppgifterna framgår bl. a., att universitetet f. n. innehar 411 egendomar om tillhopa i runt tal 13 000 ha öppen jord. Härav tillhöra 21 gårdar olika fonder. Taxeringsvärdet uppgår till ca 12,6 och brandförsäkringsvärdet till ca 35 miljoner kronor. 126 gårdar ha en areal understigande 20 ha, 236 gårdar en areal mellan 20 och 50 ha samt 49 gårdar en areal överstigande 50 ha, i samtliga fall öppen jord. All jord är utarrenderad. En särskild

arrendevärderingsnämnd uppgör arrendeavtalen, vilka f. n. ingås för en tid av 10 år. Arrendebeloppen — ca 40 kronor per tunnland — ligga något under motsvarande priser i öppna marknaden men ha höjts i och med att universitetet år 1945 övertagit nybyggnadsskyldigheten samt betalningsansvaret för skatter och brandstödspremier. Syn förrättas regelbundet i samband med kontraktstidens utgång, varjämte ekonomisk besiktning sker vart femte år.

Under senare år har byggnadsverksamheten starkt ökat. F. n. äro 30 mangårdsbyggnader, 21 lantarbetarbostäder, 13 ladugårdar och vissa andra byggnader under uppförande för en sammanlagd kostnad av omkring 1,6 miljoner kronor.

Å s. 197—199 lämna revisorerna vissa sifferuppgifter beträffande det ekonomiska utfallet av egendoms- och skogsförvaltningen för de fem sistförflutna budgetåren m. m.

Revisorerna erinra härefter om den vid universitetet befintliga särskilda reservfonden, vilken står under universitetskanslerns disposition för universitetets vetenskapliga och ekonomiska behov i den ordning universitetsstatuterna stadga. Enligt § 142 dessa statuter må fonden utnyttjas för tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avse undervisningens, studiernas och universitetets allmänna förkovran. Å reservfonden vid Uppsala universitet, vilken per den 30 juni 1944 hade en utgående balans å 174 578 kronor i disponerade och 224 315 kronor i disponibla medel, ha under de fem sistförflutna budgetåren redovisats följande inkomster och utgifter i jämna krontal.

Budgetår	Inkomster (kr.)	Utgifter (kr.)
1944/45	315 196	256 668
1945/46	310 382	256 903
1946/47	307 756	289 275
1947/48	229 058	298 469
1948/49	200 902	238 568

De besparingar å riksstatsanslag som i enlighet med gällande principer tillförts reservfonden under samma tidsperiod framgår av följande uppgifter.

Budgetår	Besparingar å avlöningsanslag (kr.)	Besparingar å docentstipendiemedel (kr.)
1944/45	17 275	—
1945/46	12 591	—
1946/47	42 883	—
1947/48	138 816	56 541
1948/49	89 247	75 977

Av revisorerna framlagda sifferuppgifter framgår, att genom reservfondmedel bestridda utgifter till övervägande del avse anskaffning av materiel och liknande.

Revisorerna ha härefter gjort följande allmänna uttalande.

»Fram till 1800-talets mitt var Uppsala universitet i förvaltningshänseende en självförsörjande institution, vars medelsbehov täcktes genom avkastningen av de tillgångar, i huvudsak jordegendomar, som genom donationer eller på annat sätt kommit i universitetets ägo. Efter nämnda tidpunkt ha emellertid statsmakterna i ständigt växande utsträckning övertagit det ekonomiska ansvaret för den av universitetet bedrivna verksamheten. Såsom en följd härav äro de intäkter som inflyta från universitetets eget fastighetsbestånd numera av mycket ringa betydelse i jämförelse med de direkta riksstatsanslagen. Alltjämt handhar dock universitetet en ganska omfattande egendoms- och skogsförvaltning.

Under naturhushållningens tid i vårt land var överlåtelse av besittningsrätten till jord en allmänt förekommande form för statlig medelsanvisning. Denna metod för finansiering av viss verksamhet, som statsmakterna funnit anledning att ekonomiskt säkerställa, har dock i våra dagar praktiskt taget helt övergivits. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, huruvida skäl numera föreligga att vid Uppsala universitet upprätthålla en omfattande skogs- och egendomsförvaltning, som uppenbarligen ligger något vid sidan av universitetets egentliga arbetsuppgifter. Då emellertid skötseln av dessa skogs- och jordbruksfastigheter icke synes ge anledning till anmärkning och då förvaltningen i sin helhet lämnar visst överskott, ha revisorerna — under beaktande jämväl av den historiska bakgrunden till uppkomsten av universitetets fastighetsinnehav — icke funnit sig böra föreslå någon principiell ändring i de nu berörda förhållandena. Enligt revisorernas uppfattning torde dock en viss försiktighet vara påkallad i vad angår en eventuell utvidgning av verksamheten på förevarande område. Erinras må att 1923 års riksdag förutsatt, att nyinköp av skog huvudsakligen borde förekomma för avrundning av universitetet redan tillhöriga skogskomplex.

I detta sammanhang vilja revisorerna med några ord även beröra frågan om universitetets jordbruksegendomar. Såsom ovan framhållits, lämnar fastighetsförvaltningen som helhet betraktad visst överskott. Detta överskott härrör dock ytterst från skogsintäkterna, medan jordbruksdriften f. n. är mindre lönande. Skogsförvaltningen måste därför med avsevärda belopp bidra till finansieringen av den byggnad som pågår för att sätta jordbruksfastigheterna i tidsenligt skick. En indirekt subventionering sker även så till vida att värdet av utlämnat husbehovsvirke icke debiteras egendomsförvaltningen såsom särskild kostnad. Nämnas må därjämte, att skogsförvaltningen numera ensam svarar för det belopp som enligt gällande bestämmelser skall överföras till statens allmänna fastighetsfond. Nu berörda förhållande ger revisorerna anledning att ifrågasätta, huruvida icke särskilda åtgärder kunna vara motiverade i syfte att söka ernå ett bättre ekonomiskt utbyte av egendomsförvaltningen. Det borde sålunda vara möjligt att sammanföra smärre fastigheter till mera bärkraftiga jordbruksenheter, varvid jämväl kunde övervägas att i viss omfattning försälja för nämnda syfte lämpligt belägen jord som nu innehas av universitetet, ävensom att vidtaga

andra rationaliseringsåtgärder i enlighet med gällande principer för den statliga jordbrukspolitiken. Utan att vilja anvisa någon viss utväg förutsätta revisorerna, att vederbörande universitetsmyndigheter med uppmärksamhet följa det ifrågavarande problemet.

En av huvudanledningarna till att egendomsförvaltningen icke förmår bära alla de kostnader som rätteligen borde påföras densamma är, såsom redan antydningssvis framhållits, att byggnadsverksamheten under senare år tagit en högst betydande omfattning. Revisorerna, som avlagt besök vid vissa av de gårdar där om- eller nybyggnadsarbeten pågå, vilja vitsorda värdet av den upprustning som sålunda kommer till stånd. Det synes dock revisorerna angeläget att, sedan ifrågavarande upprustning fullbordats, åtgärder vidtagas att för framtiden så vitt möjligt fördela erforderliga byggnadsarbeten över en längre tidsperiod, så att kostnaderna härför icke komma att påverka driftresultatet under allenast ett fåtal år.

Av det föregående framgår, att stat för egendoms- och skogsförvaltningen senast fastställt att gälla fr. o. m. den 1 juli 1945. Emellertid torde i verkligheten inkomster och utgifter högst avsevärt avvika från de i staten beräknade beloppen. Revisorerna vilja med hänsyn härtill ifrågasätta, huruvida icke statbeloppen bära jämkas till större överensstämmelse med det faktiska driftresultatet. För ett bedömande av härmed sammanhängande problem vore det enligt revisorernas uppfattning av stort värde, därest riksdagen ärligen gäves tillfälle att — exempelvis i samband med universitetets anslagsäskanden — taga del av utfallet av ifrågavarande stat.

I anslutning till det nu anförda vilja revisorerna även erinra om att universitetet disponerar viss tomtmark inom Uppsala stad. Åtminstone delar av denna mark synas lämpligen kunna utnyttjas för bostadsförsörjningsändamål. Revisorerna vilja uttala den förhoppningen, att denna fråga skall kunna bringas till en tillfredsställande lösning, utan att för den skull universitetets eget behov av mark för en eventuell framtida bebyggelse behöver eftersättas. Erinras må att Kungl. Maj:t genom beslut den 16 april 1948 förklarar hinder icke möta för universitetet att låta uppgöra stadsplan för visst universitetet tillhörigt område.

Ett för universitetets ekonomi betydelsefullt problem utgör slutligen frågan om den s. k. reservfonden. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, bestå fondens inkomster till icke ringa del av besparingar å vissa avlöningsmedel. Under senare år ha besparingarna uppgått till avsevärda belopp, vilket sammanhänger med den av statsmakterna beslutade vetenskapliga upprustningen. Tillsättandet av de i samband därmed nyinrättade befattningarna av olika slag har nämligen icke kunnat ske i samma takt som medel för ändamålet ställts till universitetets förfogande. Reservfonden disponeras i huvudsak för materielanskaffning och liknande ändamål. Att medel som avsetts för avlöning av vissa befattningshavare i stället disponeras för inköp av apparatur, möbler och annan utrustning, framstår emellertid för revisorerna som principiellt otillfredsställande. En sådan anordning saknar också numera motsvarighet inom statsförvaltningen i övrigt, därest bort-

ses från motsvarande förhållande beträffande Lunds universitet. Vid ett inordnande i enlighet med 1948 års universitetslönekommittés förslag av universitetslärarna under det allmänna statliga lönesystemet komma emellertid redovisningstekniska förutsättningar för en disposition av inbesparade avlöningsmedel enligt nu tillämpade grunder icke vidare att föreligga, försåvitt icke särskilda undantagsbestämmelser meddelas för universiteten. Med anledning härav har universitetslönekommittén ifrågasatt, huruvida icke det inkomstbortfall som bleve en följd av löneregleringen borde kompenseras genom att universiteten tilldelades särskilda medel för oförutsedda behov.

Enligt revisorernas uppfattning torde emellertid denna fråga kunna lösas på ett smidigare sätt. Såsom tidigare framhållits överföres f. n. årligen visst belopp från Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning till statens allmänna fastighetsfond. Enahanda förhållande råder beträffande Lunds universitet. Hinder föreligger uppenbarligen icke att minska ifrågasvarande överföringar, så att reservfonderna i motsvarande mån tillföras ökade inkomster såsom gottgörelse för bortfallet av inbesparade avlöningsmedel. En sådan lösning av frågan kan nås helt oberoende av tidpunkten för den föreslagna löneregleringens genomförande. Med hänsyn till det nuvarande systemets principiella oformlighet vilja revisorerna därför förorda, att en omläggning efter nu antydda riktlinjer snarast möjligt kommer till stånd. Det synes revisorerna jämväl lämpligt, att riksdagen årligen hålles underkunnig om det sätt, verpå respektive reservfonder utnyttjats.»

Utlåtande har avgivits av *kanslern för rikets universitet*, vid vilket utlåtande fogats ett yttrande av Uppsala universitets drätselråd (Del II, s. 106—110).

Utskottet. Såsom revisorerna påpekat, är den form för statlig medelsanvisning som på sin tid ledde till uppkomsten av Uppsala universitets egendoms- och skogsförvaltning i våra dagar praktiskt taget helt övergiven. I överensstämmelse härmed har också i propositionen nr 205 till årets riksdag föreslagits, att vissa likartade företeelser på skolväsendets område skola för framtiden avvecklas. Uppenbart är vidare, att det i förevarande fall är fråga om en verksamhet som måste anses ligga något vid sidan av universitetets egentliga arbetsuppgifter. Mot bakgrunden härav kan onekligen ifrågasättas, huruvida anledning numera föreligger att vid universitetet upprätthålla en omfattande förvaltning av denna speciella karaktär.

På av revisorerna anförda skäl har emellertid utskottet icke funnit sig, lika litet som revisorerna, böra föreslå någon principiell ändring i nu berörda avseende. Såsom revisorerna i anslutning till ett uttalande av 1923 års riksdag framhållit, torde dock en viss försiktighet vara påkallad i vad angår en eventuell utvidgning av verksamheten på förevarande område. Det synes vidare utskottet angeläget, att de av revisorerna antydda möjligheterna till en rationalisering av jordbruksdriften omsorgsfullt tillvaratagas. Utskottet delar även revisorernas uppfattning, att de i staten för egendoms- och skogsförvaltningen ingående posterna böra bringas till bättre överens-

stämmelse med det faktiska driftresultatet samt att riksdagen bör beredas tillfälle att varje år taga del av utfallet av denna stat.

Nu tillämpade ordning, enligt vilken besparingar å vissa avlönings- och stipendiemedel tillföras universitetens s. k. reservfonder för att sedermera tagas i anspråk för materielanskaffning och liknande ändamål, anser utskottet i likhet med revisorerna vara principiellt otillfredsställande. De av revisorerna förordade åtgärderna för en lösning av frågan finner utskottet förtjänta av det största beaktande. Utskottet är av den uppfattningen, att detta spörsmål lämpligen bör prövas i samband med det förslag till löne-reglering för professorer m. fl. vid universiteten och de statliga högskolorna som enligt propositionen 1950: 41 beräknas kunna föreläggas nästa års riksdag. Skäl synas jämväl föreligga för att riksdagen årligen hålles underkunnig om det sätt på vilket respektive reservfonder utnyttjas.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i det av utskottet angivna syftet.

16:o) **Byggnadskostnaderna för lantmanna- och lanthushållskolor.** Under jordbruksdepartementet, § 31, ha revisorerna uttalat sig för att planerade lantmanna- och lanthushållsskolor utformas på ett enklare och mindre kostnadskrävande sätt än som i vissa fall sker (Del I, s. 206—211).

Revisorerna ha först lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser om statsbidrag för uppförande av lantmanna- och lanthushållsskolor samt den utsträckning, i vilken anslag hittills anvisats för ändamålet. Härefter ha revisorerna, som avlagt besök vid Lövsta lantmannaskola på Gotland och Bräkne-Hoby lanthushållsskola i Blekinge, meddelat vissa kostnadsuppgifter beträffande nämnda två skolor.

Revisorerna ha uttalat följande.

»Byggnadsbeståndet vid lantmanna- och lanthushållsskolor har sedan länge varit bristfälligt vid ett icke ringa antal skolor. Efter tillkomsten av 1939 års statsbidragsbestämmelser, enligt vilka statsbidrag kan utgå med tre fjärdedelar av kostnaderna för lokaler, som äro erforderliga för skolverksamheten, däri inbegripet bostäder för lärare och elever, ha emellertid åtskilliga skolor erhållit nya lokaler, och planer på ytterligare byggnadsföretag föreligga i betydande omfattning.

För ifrågavarande ändamål har t. o. m. budgetåret 1948/49 ställts till förfogande 14 200 000 kronor. Reservationen å anslaget var vid utgången av detta budgetår 6 423 232 kronor, varav ett belopp å 2 000 000 kronor avsetts tills vidare icke skola tagas i anspråk. Återstående belopp å reservationen jämte innevarande års anslag, 1 000 000 kronor, torde få anses disponerat. F. n. föreligga ännu icke behandlade ansökningar om statsbidrag till nybyggnader beträffande ett 30-tal skolor, representerande en samman-

lagd byggnadskostnad av omkring 20 700 000 kronor, varjämte ansökningar om bidrag kunna förväntas beträffande ytterligare ett antal skolor. Även huvudmännens byggnadskostnader ha emellertid varit betydande. Utöver en fjärdedel av kostnaderna för skolbyggnaderna ha de icke sällan ensamma bestritt vissa merkostnader, vilka motiverats av lokala önskemål men vid den centrala granskningen av bidragsfrågorna ansetts icke böra delas av staten.

Revisorerna ha avlagt besök vid Lövsta lantmannaskola på Gotland och Bräkne-Hoby lanthushållsskola i Blekinge och ha härvid kunnat konstatera, att dessa skolor ha en mycket hög byggnadsstandard. Av föreliggande bidragsansökningar synes vidare framgå, att även skolor, vilka f. n. planeras, kunna förväntas bli synnerligen kostsamma.

Många skolor ha alltjämt icke kommit i åtnjutande av statligt byggnadsbidrag, och lokalförhållandena vid åtskilliga av dessa skolor torde motivera, att den pågående upprustningen fortsätter. Revisorerna vilja därför ifrågasätta, huruvida icke de skolbyggnader, vilka nu planeras, skulle kunna utformas på ett något enklare och mindre kostnadskrävande sätt än som f. n. i vissa fall sker. Genom att ökad sparsamhet iakttages vid byggnadsplaneringen, kunna de medel, som anvisas för ändamålet, komma ett större antal skolor till godo. 1949 års skolbyggnadskommitté utreder f. n. denna fråga beträffande såväl lantbruksundervisningens skolor som skolbyggnader i allmänhet. Med hänsyn härtill vilja revisorerna begränsa sig till att meddela de gjorda iakttagelserna.»

Utlåtanden ha avgivits av *byggnadsstyrelsen* och *lantbruksstyrelsen* (Del II. s. 113—116).

Utskottet. Revisorerna ha i samband med besök vid vissa nyligen färdigställda lantbruksundervisningsanstalter kunnat konstatera, att ifrågavarande skolor ha en mycket hög byggnadsstandard. Huruvida i förevarande fall standarden är högre än vad som med hänsyn till undervisningens behov får anses påkallat, undandrager sig utskottets bedömande. Å andra sidan synes uppenbart, att förefintliga möjligheter till reduktion av byggnadskostnaderna böra i görligaste mån tillvaratagas under samtidigt beaktande av den här ifrågavarande undervisningens speciella karaktär. Då emellertid detta spörsmål f. n. är föremål för särskild utredning, har utskottet velat inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmåla.

17:o) **Tillverkning och försäljning av inhemsk röntgenfilm m. m.** Under handelsdepartementet, § 32, ha revisorerna uttalat angelägenheten av att aktiebolaget Ceaverken sättes i stånd att genom forskning och förbättrad tillverkning höja röntgenfilmens kvalitet (Del I, s. 212—217).

Aktiebolaget Ceaverken utgjorde ursprungligen ett enskilt företag. Med hänsyn till angelägenheten av att säkerställa tillverkning inom landet av röntgenfilm, röntgenpapper m. m. lämnades emellertid under de första krigsåren från statens sida stöd åt bolaget i olika former. På förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 261 anvisade därefter 1943 års riksdag ett anslag av 100 000 kronor till förvärv av bolagets aktier, varjämte bolaget erhöll befrielse från skyldigheten att gälda ränta och amortering å tidigare beviljat statslån, 383 500 kronor.

Aktierna i bolaget förvärvades sedermera av staten. I enlighet med riksdagens beslut avskrevs i samband därmed i statens räkenskaper värdet av aktierna. För budgetåren 1943/44—1945/46 erhöll bolaget statligt stöd även i form av särskilda anslag till dels upprätthållande av driften och dels vissa forskningsarbeten.

I propositionen 1946: 303 föreslogs bl. a. anvisande av 500 000 kronor till teckning av ytterligare aktier i Ceaverken. Av utredningen i propositionen framgick, att bolagets ledning under krigsåren sett som sin primära uppgift att tillhandahålla sjukhusen och de militära förvaltningarna visst ljuskänsligt material. Denna uppgift syntes, sedan importmöjligheter åter börjat yppa sig, vara i huvudsak fullgjord. Därest statsmakterna ansåge, att bebyggande försvarsberedskap på området borde komma till stånd, vore det enligt bolagets mening av största betydelse, att rörelsen bedreves även i fortsättningen. Iståndsättandet av en planerad och delvis uppbyggd försvarsberedskapsanläggning syntes nämligen, med den egenartade och ömtåliga fabrikation det här gällde, endast kunna baseras på en i verksamhet befintlig rörelse med dess kadrer av specialister och tränad personal. Därigenom kunde de tekniska möjligheterna bevaras och förstärkas för att framdeles utbyggas.

I anledning av propositionen anförde 1946 års riksdag (skr. nr 441), att statens intresse i Aktiebolaget Ceaverken dittills varit helt och hållet diktat av beredskapskäl och att en utbyggnad av bolaget till full beredskapskapacitet icke borde ifrågakomma. Det funnes emellertid anledning till antagande, att bolaget hade vissa förutsättningar att även under fria marknadsförhållanden kunna hävda sig i konkurrens med utländska företag. Det syntes därför värdefullt att bolaget bereddes möjlighet att fortsätta sin verksamhet under någon tid, varvid erfarenheter under fredsförhållanden komme att vinnas till stöd för ett senare bedömande av driften i fortsättningen. Ej minst med hänsyn till företagets värde ur beredskapssynpunkt finge det anses önskvärt, att denna möjlighet bereddes bolaget. Såsom villkor härför måste uppställas, att bolagets försäljning i fortsättningen skedde efter rent kommersiella principer och att de avtal, som möjligen kunde träffas med större avnämare, icke gäve bolaget en monopolställning på marknaden. — Under återopande härav anvisade riksdagen medel för ökning av aktiekapitalet från 100 000 till 600 000 kronor genom att dels 300 000 kronor av bolagets statslån omvandlades till aktiekapital och dels nytt kapital å 200 000

kronor genom aktieteckning tillfördes bolaget. Av sistnämnda belopp voro 175 000 kronor avsedda att användas till utvidgning av anläggningarna och komplettering av maskinutrustningen samt återstoden till förbättring av bolagets likviditetsställning. Resterande del av statslånets kapitalbelopp, 83 500 kronor, jämte upplupen ränta efterskänktes.

Revisorerna redogöra å s. 214—216 för Ceaverkens verksamhet och frågan om den inhemska tillverkningen av röntgenfilm.

Härefter göra revisorerna följande allmänna uttalande.

»Statsförvärvet år 1943 av aktierna i Aktiebolaget Ceaverken motiverades utslutande av beredskapsskäl. Då 1946 års riksdag anvisade ytterligare medel för konsolidering och utveckling av bolaget rådde den föreställningen, att bolagets produkter voro av sådan kvalitet, att de kunde väl hävda sig i jämförelse med motsvarande utländska. Det funnes därför enligt riksdagens mening anledning till antagande, att bolaget hade vissa förutsättningar att även under fria marknadsförhållanden kunna hävda sig i konkurrens med utländska företag. Ej minst med hänsyn till företagets värde ur beredskapssynpunkt syntes det riksdagen önskvärt, att bolaget bereddes möjlighet att fortsätta sin verksamhet under någon tid, varvid erfarenheter under freds-förhållanden komme att vinnas till stöd för ett senare bedömande av driften i fortsättningen. Såsom villkor härför måste emellertid uppställas, att bolagets försäljning skedde efter rent kommersiella principer.

Förhoppningarna att Ceaverkens fotografiska produkter skulle kunna i kvalitetshänseende väl hävda sig i jämförelse med motsvarande utländska synas ha infriats beträffande åtskilliga av bolagets fabrikat men hittills icke såvitt gäller röntgenfilm. Sedan hösten 1948 har filmen underkastats fort-löpande prov av en i samråd med sjukvårdsberedskapsnämnden och Svenska radiologförbundet tillsatt kontrollant. Härvid har det visat sig att filmen icke kunnat mäta sig med den utländska film, vilken tjänat som jämförelsenorm vid kontrollen. Från åtskilliga av de sjukhus, vilka använt ceafilmen i det dagliga sjukvårdsarbetet, ha anmärkningar riktats mot filmens kvalitet, varvid framhållits att användningen av filmen vållat olägenheter för patienterna och för röntgenavdelningarnas personal.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår vidare, att det såvitt gäller röntgenfilm ännu icke blivit möjligt att driva bolaget efter rent kommersiella linjer. Från år 1947 har import av röntgenfilm från USA på grund av valutaförhållandena icke längre kunnat ifrågakomma, och importreglering har införts även för röntgenfilm från andra länder. Genom att importlicenser beviljats endast i begränsad omfattning, ha sjukvårdens huvudmän varit nödsakade att täcka viss del av sitt behov av film genom inköp från Ceaverken. Vidare har sjukvårdsberedskapsnämnden genom olika åtgärder medverkat vid placeringen av ceafilm vid vissa sjukhus. Dessa omständigheter och åtgärder, vilka bidragit till att ceafilmen kunnat avsättas vid de svenska sjukhusen, ha uppenbarligen betingats främst av två orsaker, dels önskemålet att av beredskapsskäl upprätthålla en inhemsk produktion av röntgenfilm, dels ock angelägenheten av att genom minskad import begränsa

behovet av utländsk valuta. Beredskapssynpunkterna äro givetvis allttjämt synnerligen betydelsefulla, under det att valutaförhållandena såvitt gäller röntgenfilm numera torde befinna sig i ett gynnsammare läge.

Det är enligt revisorernas mening högst angeläget, att Ceaverken genom ökad forskning och förbättrad tillverkning sättes i stånd att höja röntgenfilmens kvalitet.»

Utlåtanden ha avgivits av *chefen för försvarsstaben och sjukvårdsberedskapsnämnden* (Del II, s. 116—118).

Utskottet delar revisorernas av remissmyndigheterna biträdda uppfattning, att aktiebolaget Ceaverken bör sättas i stånd att genom ökad forskning förbättra kvaliteten på den av bolaget tillverkade röntgenfilmen. Av årets statsverksproposition (bil. 12, p. 47) framgår emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst på förevarande spörsmål, varför utskottet ansett sig kunna inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen omförmåla.

18:o) **Särskilda kostnader för handels- m. fl. register.** Under handelsdepartementet, § 33, ha revisorerna förordat en höjning av avgifterna för registrering av anmälningar till handels- och föreningsregistren (Del I, s. 217—219).

Enligt lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura och lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar skola hos länsstyrelserna föras handels- respektive föreningsregister. En fortlöpande tryckt samling för hela riket av de i Post- och Inrikes Tidningar kungjorda anmälningarna utgives jämte register genom patent- och registreringsverkets försorg.

Vid kungörelseförfarandet ha registreringsmyndigheterna vissa kostnader för annonseringen. Till bestridande därav anvisade 1911 års riksdag ett förslagsanslag av 4 000 kronor, varjämte medgavs att inflytande registreringsavgifter finge uppföras å anslaget såsom särskilda uppbördsmedel. Alltsedan budgetåret 1935/36 redovisas avgifterna på riksstatens inkomstsida såsom »Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register».

Avgifterna för registreringen ha vid flera tillfällen förhöjts. De nuvarande avgiftsbeloppen, vilka fastställts att gälla fr. o. m. år 1943 (SFS 1942: 941 och 942), äro följande:

Handelsregistret:

a) då firma första gången anmäles av enskild näringsidkare	15 kr.
b) då firma första gången anmäles av handelsbolag	20 »
c) då anmälan eljest sker	10 »

Föreningsregistret:

a) då ansökan om förenings registrering göres, så ock då flyttning av styrelsens säte till annat län eller ändring av firman för ny fullständig inskrivning anmäles	30 kr.
b) då anmälan eljest sker	10 »

Nedanstående sammanställning utvisar dels inkomstbeloppen, dels ock utgifterna för registreringen under följande räkenskapsår enligt budgetredovisningen:

Räkenskapsår	Inkomster kr.	Utgifter kr.	Överskott kr.	Brist kr.
1912	21 984	24 581		2 597
1927/28	71 077	83 685		12 608
1932/33	102 589	119 602		17 013
1937/38	119 858	139 955		20 097
1939/40	80 705	137 098		56 393
1940/41	85 904	115 463		29 559
1941/42	91 217	129 023		37 806
1942/43	161 436	172 137		10 701
1943/44	240 374	212 523	27 851	
1944/45	278 744	228 485	50 259	
1945/46	338 058	254 978	83 080	
1946/47	334 906	253 286	81 620	
1947/48	290 739	270 736	20 003	
1948/49	268 276	282 112		13 836

Revisorerna framhålla, att utgiftsbeloppen endast avse direkta annonseringskostnader samt tre femtedelar av patentverkets kostnader för tryckning. Myndigheternas kostnader för registreringen i övrigt, främst för personal, bestridas i sin helhet av staten.

I en i mars 1942 inom handelsdepartementet avgiven promemoria med förslag angående registreringen av landets företagare (SOU 1942:23) anföres i fråga om kostnaderna för ifrågakvarande registrering, att utgiftsstegringen i första hand sammanhängt med de höjda annonseringspriserna. Till ökningen anses även ha bidragit att alltsedan år 1925 anmälan om postadress skall intagas i kungörelserna, att utrensning ur handelsregistret av firmor för nedlagda rörelser i betydande omfattning ägt rum, varvid kungörandet av anmälan härom varit avgiftsfritt, samt att tidigare utgående rabatter å kungörelser i ortstidningar sänkts eller helt indragits.

Revisorerna ha uttalat följande.

»Avgifterna för registrering av anmälningar till handels- och föreningsregistren ha varit avsedda att täcka registreringsmyndigheternas utgifter för annonsering av anmälningar till registren ävensom viss del av patentverkets tryckningskostnader för samlingar av i registren kungjorda uppgifter. Av den lämnade redogörelsen framgår, att dessa kostnader tidigare överstigit erlagda avgifter och alltså delvis kommit att stanna på statsverket. Sedan 1940 års revisorer påtalat detta förhållande, vidtogs fr. o. m. år 1943 sådan höjning av avgifterna, att statsverket under de närmaste åren erhöll täckning för sina utgifter. Under det sist förflutna budgetåret ha emellertid statsverkets kostnader ånyo överstigit influtna avgifter, sannolikt beroende på höjning av

annonspriserna. Då enligt revisorernas mening statsverket icke bör åsamkas några kostnader för ifrågavarande bestyr, synes en höjning av avgifterna böra komma till stånd.»

Utlåtanden ha avgivits av *statskontoret, patent- och registreringsverket, statens priskontrollnämnd, överståthållarämbetet* samt *länsstyrelserna i Blekinge och Västernorrlands län*. (Del II, s. 118—126).

Utskottet. Revisorernas förslag om höjning av förevarande avgifter har tillstyrkts av såväl patent- och registreringsverket som överståthållarämbetet och de i ärendet hörda länsstyrelserna, varvid dock samtidigt framhållits, att höjningen torde kunna begränsas till avgifterna för anmälningar till föreningsregistret. Statens priskontrollnämnd har för sin del förordat uppskov med beslut i frågan, till dess kostnadsutvecklingen bättre kunde överblickas.

Enligt utskottets uppfattning förefinnes anledning att antaga, att med bibehållande av nuvarande avgifter ett årligt underskott för statsverket är att påräkna jämväl för framtiden. Vid sådant förhållande finner utskottet det påkallat, att frågan om en rimligare avvägning av avgiftsbeloppen upptages till prövning redan nu.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande åtgärder i det av revisorerna angivna syftet.

19:o Driftkostnaderna vid vanförestalterna. Under inrikesdepartementet, § 34, ha revisorerna uttalat sig för åtgärder i syfte att minska kostnaderna vid vanförestalterna (Del I, s. 220—230).

Inom landet finnas fyra vanförestalter, i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Härnösand. Anstalterna drivas av privata föreningar, vanförestårdsföreningarna, vilka numera åtnjuta betydande statsbidrag för sin verksamhet. Sålunda anvisas årligen å riksstaten ett förslagsanslag, benämnt Bidrag till vanförestalter, ävensom ett obetecknat anslag å 36 000 kronor per år till Bidrag till kuratorsverksamhet vid vanförestalterna. Dessutom utgå avsevärda bidrag för förvärvande eller uppförande av fastigheter, byggnadsarbeten o. d., för vilka ändamål särskilda anslag i förekommande fall anvisas. Avkastningen av föreningarnas egna tillgångar och deras övriga egna inkomster ha efter hand kommit att spela en allt mera underordnad roll för finansiering av vanförestalternas drift. Numera användas dessa medel huvudsakligen för kuratorsverksamhet, annan hjälpverksamhet, en del smärre anläggningsarbeten, åtgärder för patienters och elevs trevnad m. m.

Statens utgifter under senare år å anslaget till Bidrag till vanförestalter framgå av följande sammanställning.

Budgetår	Anslag kr.	Nettoutgift kr.	Merutgift kr.
1943/44	2 850 000	3 514 140	664 140
1944/45	3 350 000	4 562 377	1 212 377
1945/46	3 530 000	4 608 442	1 078 442
1946/47	3 770 000	5 168 819	1 398 819
1947/48	4 180 000	6 637 523	2 457 523
1948/49	5 580 000	6 794 956	1 214 956
1949/50	6 130 000	—	—

Av tabellen framgår, att kostnaderna under de senast förflutna sex budgetåren i det närmaste fördubblats ävensom att anslagen — trots den betydande uppräknings, som successivt ägt rum — överskridits med avsevärda belopp. Med hänsyn härtill ha revisorerna funnit det vara av intresse att närmare undersöka, huru utgifterna fördela sig på de olika vanförestalterna, respektive på de olika grenarna av deras verksamhet, ävensom vilka driftresultat som redovisats av de olika anstalterna (s. 221—227).

Ortoped- och vanförevårdssakkunniga ha, erinra revisorerna vidare, i sitt betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation (SOU 1948: 41) behandlat frågan om den framtida finansieringen av denna vård. De sakkunniga, som ansett den nuvarande finansieringsformen olämplig, ha bl. a. förklarat, att statens bidrag till den ortopediska vården borde utformas efter liknande grunder som för kroppssjukvården i övrigt, och ha i sådant hänseende hänvisat till den utredning som påginge genom statsbidragssakkunniga för hälso- och sjukvården. I enlighet härmed borde statens bidrag till vanförestalterna utgå såsom vård- dagshidrag, medan övriga kostnader borde bestridas av vederbörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting. Staten borde även framdeles svara för byggnaders uppförande och underhåll samt inventariers anskaffande vid de till anstalten knutna klinikerna liksom för ifrågavarande yrkesskolor, skolhem och arbetshem. Särskilda statsbidrag borde tills vidare utgå till poliklinikerna. — De sakkunniga ha vidare förordat, att staten helt skulle svara för yrkesskolornas, skolhemmens och arbetshemmens verksamhet samt till största delen även för kuratorsverksamheten. Vanförevårdsföreningarnas egna medel skulle enligt dessa förslag få disponeras för andra utgifter, såsom understöd, arbetscentralernas drift, vissa resekostnader för kuratorer, premier och stipendier samt anordningar för patienters och elevs trevnad.

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha statsutgifterna för bidrag till vanförestalterna ökat i betydande omfattning; kostnaderna under de senaste sex åren ha i det närmaste fördubblats. Det framgår även, att de nuvarande bidragsformerna på detta område äro föga ändamålsenliga, vilket särskilt återspeglas i det förhållandet, att de extraordinära utgifterna för täckande av driftunderskott representera omkring hälften av statens sammanlagda bidrag.

Ortoped- och vanförevårdssakkunniga, som uppmärksammat det nuvarande bidragssystemets brister, ha i sitt betänkande förordat nya former för finansiering av denna verksamhet. Revisorerna ha med hänsyn härtill icke lunnit anledning att i detta sammanhang närmare ingå på denna fråga. Intill dess statsmakterna tagit ställning till den mera vittutseende frågan om formerna för statens bidrag till hälso- och sjukvården och till det förslag i nämnda hänseende, som i vad avser vanförevården må föranledas av de sakkunnigas utredning, torde nuvarande bidragsformer kunna bibehållas. Emellertid bör den väntade reformen på detta område icke få leda till minskade ansträngningar att inom verksamhetens nuvarande ram genomföra rationaliseringar samt därigenom begränsa statsverkets utgifter, särskilt som det i rådande ekonomiska läge är ovisst, när en omorganisation på detta område kan komma att genomföras. Revisorerna vilja i detta sammanhang även erinra om att i 1949 års statsverksproposition förutsatts, att från såväl anstaltsledningarnas som i förekommande fall medicinalstyrelsens sida iakttoges samma stränga återhållsamhet vid bedömandet av utgiftsbehovet, som i rådande läge måste tillämpas för alla områden av statlig och statsunderstödd verksamhet.

De starkt ökade statsutgifterna för de ändamål, varom här är fråga, ha föranlett revisorerna att verkställa vissa undersökningar rörande de olika utgiftsposternas sammansättning ävensom företaga vissa jämförelser såväl mellan skilda verksamhetsgrenar inom respektive anstalter som i avseende å förhållandena de olika anstalterna emellan. Revisorerna äro väl medvetna om att de driftekonomiska resultat, som framkommit vid de gjorda undersökningarna och vilka i det föregående redovisats, i vissa avseenden kunna vara ofullständiga. Det oaktat torde materialet ge tillräckliga hållpunkter för ett bedömande i stort av de faktorer, som främst påverkat det ekonomiska utfallet av verksamheten.

I fråga om det totala driftresultatet uppvisar stockholmsanstalten absolut sett större underskott än övriga anstalter; relativt sett ligger underskottet för 1948 över medeltalet för samtliga anstalter. Påfallande synes vara, att underskottet vart och ett av de två senaste åren stigit med större belopp än omslutningen. Detta innebär, att samtidigt som bruttoutgifterna ökat bruttointkomsterna undergått en minskning. Helt allmänt sett vill det synas revisorerna, som om en större anstalt med dess i regel bättre möjligheter till rationalisering i olika avseenden borde äga större förutsättningar att hålla underskottet på en procentuellt lägre nivå än de mindre anstalterna. Av övriga anstalter har hälsingborgsanstalten relativt sett under samtliga år uppvisat det största underskottet. Omslutningen vid denna anstalt är dock icke hälften så stor som vid stockholmsanstalten.

Underskotten hänföra sig väsentligen till två verksamhetsgrenar, nämligen dels sjukavdelningarna och dels yrkesskolor och elevhem. Revisorerna ha därför ägnat särskild uppmärksamhet åt det ekonomiska utfallet av dessa verksamhetsgrenar. De driftresultat, som redovisats i det föregående, förete påfallande skiljaktigheter de olika anstalterna emellan.

Vad först sjukavdelningarna angår, är driftresultatet sämst vid anstalten i Stockholm, vilken för år 1948 uppvisar en bruttounderhållskostnad per dag och patient av 24 kronor 41 öre mot en lägsta kostnad — vid anstalten i Härnösand — av 16 kronor 83 öre. Orsaken härtill är främst de höga avlöningskostnaderna, vilka uppgå till 16 kronor 83 öre per underhållsdag mot i Härnösand endast 11 kronor 9 öre. Även i fråga om antalet å sjukavdelningarna anställda befattningshavare uppvisar stockholmsanstalten en ofördelaktig bild. Sålunda uppgår antalet befattningshavare per vårdplats till 0,66 vid denna anstalt mot omkring 0,5 vid övriga. Även med beaktande av vissa för anstalten i Stockholm speciella förhållanden — bl. a. beträffande undervisningsverksamheten — vilka kunna motivera ett relativt sett större personalbehov än vid övriga anstalter, synas revisorerna möjligheter böra föreligga att åstadkomma vissa personalbesparingar. Det är att märka, att personaluppsättningarna vid övriga anstalter — trots otvivelaktiga skiljaktigheter i fråga om förutsättningarna för driften — hålla sig på en tämligen jämn nivå.

Beträffande administrations- och ekonomipersonal är stockholmsanstalten jämförlig med övriga anstalter, medan däremot härnösandsanstalten i detta hänseende redovisar ett oförmånligt kostnadsläge. Det vill synas som om en anpassning efter erfarenheterna vid övriga anstalter borde kunna leda till en mera rationell organisation även vid härnösandsanstalten.

Vad härefter angår de driftresultat, som i det föregående redovisats för yrkesskolor och elevhem, bör förutskickas, att det beträffande dessa verksamhetsgrenar är förenat med större svårigheter att draga några bestämda slutsatser. Hänsyn måste här i särskilt hög grad tagas till sådana faktorer som olika undervisningsformer, undervisningens differentiering, elevhemmens allmänna standard m. m. De variationer i kostnadshänseende, som även i fråga om dessa verksamhetsgrenar kunnat påvisas, ge dock enligt revisorernas mening belägg för att ett effektivt utnyttjande av erfarenheterna vid de olika anstalterna borde kunna resultera i minskade kostnader. Även på detta område har utvecklingen under de senaste åren medfört påtaglig försämring av driftresultatet, såväl absolut som relativt sett, och det är därför av särskild vikt, att alla möjligheter till förbättring av resultaten tillvaratagas.

För att i detalj kunna påvisa, vilka åtgärder som vid de skilda anstalterna böra genomföras för nedbringande av kostnaderna, skulle självfallet erfordras mera ingående undersökningar än de som ligga inom revisorernas möjligheter. Med den i det föregående lämnade redogörelsen ha revisorerna vetat fästa uppmärksamheten på en del förhållanden, beträffande vilka redan ett studium av anstalternas ekonomiska redogörelser kan giva anledning till påpekanden och erinringar. Mera i detalj gående undersökningar böra givetvis företagas i den omfattning omständigheterna därtill föranleda. En inbördes jämförelse av de olika kostnadsslagen vid respektive anstalter bör därvid skapa goda utgångspunkter för ett bedömande av på vilka områden åtgärder böra vidtagas. Närmast synes det böra ankomma på medicinalsty-

reisen att taga de initiativ, som erfordras härvidlag. Under alla förhållanden anse revisorerna mot bakgrunden av den hittillsvarande kostnadsutvecklingen vid vanförestalterna i allmänhet och särskilt vid anstalternas sjukavdelningar samt yrkesskolor och elevhem det vara motiverat, att en skärpt uppmärksamhet kommer till stånd beträffande möjligheterna att vinna besparingar på förevarande område.»

Utlåtanden ha avgivits av *medicinalstyrelsen* och *Svenska vanförevårdens centralkommitté* (Del II, s. 126—137).

Utskottet. Av den lämnade redogörelsen framgår, att statsverkets utgifter i form av bidrag till vanförestalterna successivt stegrats under senare år. Det ekonomiska utfallet av verksamheten företer dessutom påtagliga skiljaktigheter de olika anstalterna emellan. Utskottet finner därför i likhet med revisorerna angeläget, att särskilda åtgärder vidtagas i syfte att nedbringa kostnaderna, självfallet under beaktande av att vårdstandarden därigenom icke eftersättes. Då emellertid frågan om ortoped- och vanförevårdens organisation f. n. är föremål för Kungl. Maj:ts prövning i anslutning till ett i ämnet avgivet sakkunnigbetänkande, har utskottet ansett sig kunna inskränka sig till att vad i ärendet förevarit för riksdagen

omförmäla.

20:o) **Ombyggnad till normalspår av vissa av blekingenätets järnvägar.** Under de affärsdrivande verken, § 36, ha revisorerna framhållit vikten av att järnvägslinjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö snarast ombyggas till normalspår (Del I, s. 238—254).

1943 års järnvägskommitté avgav den 9 januari 1945 betänkande i två delar rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. I Del II framlades förslag till ombyggnad av blekingenätets linjer av 1 067 mm spårvidd, varjämte lämnades en utförlig redogörelse för de i blekingenätet ingående linjernas tekniska skick. I sistnämnda avseende anförde kommittén bl. a. följande.

Rälsen vore på många bandelar starkt sliten, och rälsbyte syntes vara ofrånkomligt under de närmaste tio åren. Vidare vore det nödvändigt att under den närmaste tiden utbyta och förstärka ett antal broar. Säkerhetsanläggningar av mera modernt slag funnes endast på ett fåtal stationer, och stationernas mötesspår vore otillräckliga vid stark trafik. Lokens medelålder vore hög: hälften av dem vore mera än 40 år gamla. De vore i allmänhet för små och för svaga att draga större tåg med högre hastighet. Deras kapacitet motsvarade icke utvecklingens krav. Person- och godsvagnparken vore ävenledes jämförelsevis ålderdomlig. Den rullande materielen vore på det hela taget föråldrad och i stort behov av förnyelse. Nyanskaffning hade under senare tid blott ägt rum i mycket begränsad omfattning.

Kommittén framlade även kostnadsförslag för blekingenätets förbättring enligt olika alternativ. De erforderliga åtgärderna ansågos i samtliga fall böra omfatta tio år och tänktes förlagda till åren 1945—1954. Kommittén beräknade medelsbehovet till sammanlagt 40,3 miljoner kronor.

En närmare redogörelse för kommitténs uttalanden beträffande blekingenäts järnvägar återfinnes å s. 239—241 i revisorernas berättelse.

Frågan anmäldes för riksdagen genom propositionen 1946: 235. På de av kommittén anförde skäl ansåg departementschefen, att ombyggnaden av blekingenäts järnvägar borde inskränkas till att avse linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö.

I anledning av propositionen väcktes inom andra kammaren två motioner (II: 469 och II: 508). I den första hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att i samband med ombyggnad till normalspår av linjerna Karlshamn—Vislanda och Växjö—Bredåkra även linjen Norraryd—Kvarnamåla ombyggdes på samma sätt. I den andra hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att de föreslagna ombyggnaderna av järnvägslinjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö till normalspår skulle påbörjas så snart de tekniska förberedelserna härför fullbordats, samt uttala sig för att även linjerna Sölvesborg—Hörviken och Norraryd—Kvarnamåla ombyggdes till normalspår.

Statsutskottets utlåtande i frågan (nr 152) utmynnade i en hemställan,

a) att riksdagen måtte besluta, att linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö skulle ombyggas till normalspår;

b) att motionen II: 508 i vad den avsåge tidpunkten för påbörjandet av ifrågavarande ombyggnad ej måtte av riksdagen bifallas;

c) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna II: 469 och II: 508, sistnämnda motion i vad den avsåge ombyggnad till normalspår av linjerna Sölvesborg—Hörviken och Norraryd—Kvarnamåla, giva till känna vad utskottet rörande de i motionen avhandlade frågorna anförde.

Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets hemställan (skr. nr 210).

Med bifall till en av Kungl. Maj:t i proposition nr 211 gjord hemställan anvisade samma års riksdag å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 8 miljoner kronor till ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö.

Genom ämbetsskrivelse den 21 juni 1946 delgav Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen riksdagens beslut samt anbefalldes styrelsen att — med beaktande av vad departementschefen till statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 5 april 1946 anförde och under hänsynstagande till innehållet i riksdagens skrivelse 1946:210 — vidtaga de förberedande åtgärder som be-tingades av nämnda beslut.

Under erinran om vad i ärendet sålunda förevarit hemställde 1943 års järnvägskommitté i skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 19 december 1946, att järnvägsstyrelsen måtte bemyndigas att, förutom det planeringsarbete som den redan ålagts, omedelbart och i lämplig utsträckning ordna underhållsarbetet på de linjer, som enligt riksdagens beslut skulle ombyggas, på så sätt, att den nya materielen eller de förbättra-

de och reparerade anordningarna lämpligen kunde användas även vid normalspårsdrift på ifrågavarande linjer.

Sedan järnvägsstyrelsen i underdånigt utlåtande den 27 januari 1947 tillstyrkt bifall till den av kommittén gjorda framställningen, bemyndigade Kungl. Maj:t genom ämbetskrivelse den 7 februari 1947 järnvägsstyrelsen att vid underhåll av och materielanskaffning för smalspåriga järnvägslinjer, vilka jämlikt riksdagens beslut framdeles skulle ombyggas till normalspåriga, i lämplig utsträckning vidtaga sådana åtgärder, vilka kunde underlätta införande i sinom tid av normalspårsdrift.

Frågan om ombyggnaden av blekingejärnvägarna var härefter år 1948 föremål för en interpellation i riksdagen. Å s. 249 i revisorernas berättelse återgives i huvudsak interpellationssvaret.

I en den 6 mars 1948 dagtecknad framställning till chefen för kommunikationsdepartementet anhöllo representanter för Sölvesborgs stad, Bromölla köping samt Mjällby, Ysane och Sölvesborgs landskommuner, att statsmakterna till välvillig prövning måtte upptaga frågan angående omedelbart igångsättande av ombyggnad till normalspår av järnvägslinjerna Karlskrona—Kristianstad och Sölvesborg—Hörviken. Över framställningen ha remissyttrandanden avgivits av järnvägsstyrelsen den 13 juli 1949 och av arbetsmarknadsstyrelsen den 7 oktober 1949 (s. 250 och 251).

Revisorerna ha gjort följande allmänna uttalande.

»Då genom propositionen 1946:235 förslag förelades riksdagen om en ombyggnad till normalspår av järnvägslinjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö, underströks av föredragande departementschefen, att frågan om en förbättring av blekingenätaets järnvägar vore angelägen och att den förordade ombyggnaden därför icke borde uppskjutas någon längre tid. Av statsfinansiella skäl och med hänsyn till läget på arbetsmarknaden ansågs ombyggnaden dock icke böra utföras förrän dylika arbeten befunnas erforderliga såsom led i åtgärder för sysselsättning av friställd arbetskraft. I enlighet härmed åtföljdes riksdagens principbeslut i frågan icke av någon medelsanvisning i vidare mån än att å allmän beredskapsstat ett belopp av 8 miljoner kronor ställdes till förfogande för här berörda ändamål. Riksdagen uttalade emellertid samtidigt, att tidpunkten för ombyggnadsarbetenas igångsättande måhända icke uteslutande kunde bestämmas med hänsyn till läget på arbetsmarknaden.

Sedermera har järnvägsstyrelsen av Kungl. Maj:t erhållit ett allmänt bemyndigande att vid underhåll av och materielanskaffning för smalspåriga järnvägslinjer, vilka jämlikt riksdagens beslut framdeles skola ombyggas till normalspåriga, i lämplig utsträckning vidtaga sådana åtgärder som kunna underlätta införande i sinom tid av normalspårsdrift. Enligt av revisorerna under hand inhämtade upplysningar ha emellertid några mera omfattande arbeten icke igångsatts med stöd av detta bemyndigande. De av järnvägsstyrelsen vidtagna åtgärderna ha sålunda i huvudsak inskränkts till omdikningar och breddning av järnvägsbankar i mindre skala samt grusning o. d. i samband med det normala underhållet, var-

jämte även visst rälsutbyte ägt rum. Av riksdagen förutsatta planeringsåtgärder för bl. a. markfrågornas lösande synas ej heller ha kommit till utförande i någon större utsträckning.

Revisorerna ha under en resa i Blekinge haft tillfälle att närmare studera de ifrågavarande järnvägsförhållandena. Revisorerna ha därvid bibragts uppfattningen, att förevarande spörsmål är en angelägenhet av största vikt för länet icke minst ur näringsekonomiska och befolkningspolitiska synpunkter. Visserligen ha under senare år en del nya industrier förlagts till Blekinge, men å andra sidan torde vara uppenbart, att de praktiska olägenheter av skilda slag som sammanhånga med smalspårsdriften måste verka starkt hämmande på en av många skäl önskvärd vidareutveckling av landsdelens näringsliv. Framför allt med hänsyn till den starka utflyttningen från landsbygden synes behov föreligga av en ökad industriell differentiering, vilken kan förväntas leda till ökade arbetstillfällena och förbättrade utkomstmöjligheter. Även i rent tekniskt avseende få de ifrågavarande järnvägslinjerna anses vara i hög grad eftersatta.

För egen del vilja revisorerna understryka de uttalanden som tidigare i skilda sammanhang gjorts till förmån för en förbättring av blekingenätets järnvägar. Anledningen till att en dylik förbättring icke omedelbart kunnat komma till stånd är, såsom av det föregående framgår, att finna i den omständigheten, att de i princip beslutade ombyggnadsarbetena ansetts böra ske först i samband med allmänna åtgärder för sysselsättning av friställd arbetskraft. Statsmakternas ifrågavarande beslut torde emellertid böra ses mot bakgrunden av då ännu rådande farhågor för att efterkrigstiden skulle komma att utmärkas av en betydande arbetslöshet. Någon sådan arbetslöshet har dock icke uppstått, och frågan om igångsättande av offentliga beredskapsarbeten av större omfattning lärer, därest icke exceptionella förhållanden inträffa, icke bliva aktuell inom en näraliggande framtid. Detta innebär att de allmänna förutsättningar, på vilka förberörda beslut grundades, helt förändrats. En följd härav är å andra sidan, att tidpunkten för ombyggnadsarbetenas programenliga påbörjande framflyttats på obestämd tid, vilket icke kan anses vara rimligt eller gagneligt. Revisorerna vilja därför ifrågasätta, huruvida icke med hänsyn härtill det förevarande spörsmålet bör upptagas till förnyad prövning. Det torde finnas desto starkare skäl att icke betrakta detta problem enbart såsom en sysselsättningsfråga, som riksdagen själv vid principbeslutets fattande givit uttryck åt den i det föregående redan återgivna uppfattningen, att ett avgörande härutinnan måhända finge träffas under beaktande av även andra omständigheter än de rent arbetsmarknadspolitiska.

I detta sammanhang må vidare framhållas, att riksdagen trots den sedan någon tid tillbaka nödvungna investeringsbegränsningen ställt betydande kapitalbelopp till statens järnvägars förfogande, för de tre budgetåren 1947/50 uppgående till respektive 185,3, 126,4 och 100,3 miljoner kronor. För nästkommande budgetår har järnvägsstyrelsen gjort framställning om anvisande av investeringsanslag för tillhoppa 162,3 miljoner kronor. Det lärer

emellertid kunna ifrågasättas, huruvida samtliga de utgiftsändamål, för vilka dessa medel disponerats eller avses skola disponeras, skulle i fråga om angelägenhetsgrad äga företräde framför den nu berörda ombyggnaden. Det belopp som beräknats erforderligt för den första byggnadsetappen synes i vart fall icke vara av den storleksordning, att det icke skulle kunna inrymmas inom det ordinarie investeringsprogrammet för visst budgetår utan eftersättande av andra lika betydelsefulla projekt. Under ärendets tidigare behandling har från skilda håll vitsordats, att ombyggnaden av samhällseconomiska skäl är starkt motiverad. Ur rättvisesynpunkt måste det även anses vara mindre tillfredsställande, att år efter år en av sina kommunikationer starkt beroende landsdel i sin helhet undantages från ett upp- rustningsarbete, vilket i såväl förenämnda proposition som riksdagens där- av föranledda skrivelse angivits vara angeläget och icke böra uppskjutas någon längre tid. Ett särskilt spörsmål utgör frågan i vad mån de för om- byggnaden erforderliga medlen skola ingå i statens järnvägars förräntnings- pliktiga kapital, vartill revisorerna icke finna anledning att nu taga ställ- ning.

Det må i förevarande sammanhang vidare erinras om att blekingejärn- vägarnas materiel redan vid 1940-talets början ansågs vara föråldrad och starkt försliten. Sedan dess ha förhållandena härutinnan otvivelaktigt ytter- ligare förvärrats. Järnvägsstyrelsen har med anledning härav sett sig nöd- sakad att företaga viss nyanskaffning av ånglok, lokomotorer, rälsbussar m. m. Kostnaderna härför kunna enligt från styrelsen inhämtade uppgif- ter beräknas till närmare 4 miljoner kronor, vari även ingår värdet av be- ställd materiel. Revisorerna finna det tveksamt, huruvida en dylik nyan- skaffning — för vilken medel äskats i sådana former att riksdagen, åt- minstone i vad gäller nyinköp av rälsbussar och därtill hörande släp- vagnar, saknat möjlighet att bedöma för vilka banor materielen vore avsedd — kan anses stå i överensstämmelse med vad statsmakterna avsett och ut- talat i samband med 1946 års principbeslut i frågan. Investeringar av detta slag torde även på längre sikt ställa sig relativt dyra, enär den rullande materielen självfallet måste undergå kostnadskrävande ändringsarbeten i samma mån som banorna byggas om till annan spårvidd. Fråga är om icke investeringar av samma storleksordning i arbeten för banornas breddning skulle i längden givit bättre resultat för det allmänna.

Oavsett spörsmålet om tiden kan anses vara inne att nu upptaga 1946 års riksdagsbeslut till omprövning, bör emellertid enligt revisorernas upp- fattning möjlighet föreligga för järnvägsstyrelsen att inom ramen för det av Kungl. Maj:t redan lämnade bemyndigandet bedriva de påbörjade över- gångsarbetena i snabbare och effektivare takt än hittills. Under rubriken Underhåll av bana och byggnader ha i statens järnvägars kostnadsstater för budgetåren 1947/50 upptagits respektive 84,2, 95,5 och 100,0 miljoner kro- nor. Av dessa belopp ha endast respektive 185 000, 240 000 och 375 000 kro- nor avsetts för nu ifrågavarande ändamål. De medel som i fortsättningen komma att anvisas härför böra kunna bliva av en helt annan storleksord-

ning. Av arbetsmarknadsstyrelsens i det föregående återgivna yttrande framgår, att av arbetsmarknadspolitiska skäl något hinder mot en forcering av ombyggnadsarbetena icke numera föreligger.

Sammanfattningsvis vilja revisorerna uttala, att den förevarande frågan måste anses vara av den allmänna betydelse, att dess lösning icke utan allvarliga återverkningar i olika avseenden kan skjutas ytterligare på framtiden.»

Utlåtanden ha avgivits av *arbetsmarknadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen och länsstyrelsen i Blekinge län* (Del II, s. 156—163).

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hällgren m. fl.* (I: 136) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson i Kastanjegården m. fl.* (II: 193), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att ombyggnadsarbetena av blekingejärnvägarna snarast förverkligas.

Beräffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 193.

Utskottet. De synpunkter som av revisorerna anlagts på frågan om ombyggnad till normalspår av vissa av blekingenäätets järnvägar ha starkt understrukits av länsstyrelsen i Blekinge län. Jämväl arbetsmarknadsstyrelsen, som låtit verkställa en särskild utredning om antalet arbetslösa i nämnda län per den 7 januari 1950, har funnit det önskvärt, att ombyggnadsarbetena få bedrivas på sådant sätt, att ombyggnaden kan färdigställas inom en icke alltför avlägsen framtid. Järnvägsstyrelsen har för sin del under vissa förutsättningar ansett sig kunna biträda revisorernas förslag, att 1946 års principbeslut i frågan i erforderliga delar upptages till förnyad prövning. I nära anslutning till revisorernas uttalanden har slutligen i de båda likalydande motionerna I: 136 och II: 193 hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att ombyggnadsarbetena av blekingejärnvägarna snarast förverkligas.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att för nu berörda ändamål ett investeringsanslag av 8 miljoner kronor anvisats å allmän beredskapsstat. Såsom revisorerna påpekat, är det emellertid i nuvarande läge synnerligen ovisst, när frågan om igångsättande av offentliga beredskapsarbeten i större omfattning kan komma att aktualiseras. I förevarande fall innebär detta, att tidpunkten för ombyggnadsarbetenas programenliga påbörjande framflyttats på obestämd tid. I likhet med revisorerna och motionärerna hyser utskottet den uppfattningen, att ett dylikt dröjsmål måste vara ägnat att ingiva betänkligheter i skilda avseenden.

Sålunda torde icke minst böra uppmärksammas de allvarliga följdverkningar som ett ytterligare uppskov med lösandet av denna fråga kan komma att medföra för näringslivet i Blekinge. En av sina järnvägskommuni-

kationer starkt beroende landsdel lärar heller icke rimligen år efter år kunna helt undantagas från den tekniska upprustning som f. n. håller på att genomföras inom statsbanenätet i övrigt. I såväl propositionen 1946: 235 som riksdagens därav föranledda skrivelse har dessutom givits uttryck åt den uppfattningen, att en förbättring av blekingenätets järnvägar vore angelägen, varför den av 1943 års järnvägskommitté förordade ombyggnaden icke borde uppskjutas någon längre tid. Av remissutlåtandena framgår vidare, att de arbetsmarknadspolitiska förutsättningarna för ett igångsättande av här ifrågakvarande företag numera te sig väsentligt gynnsammare än för fyra år sedan. Hänsyn torde i detta sammanhang slutligen böra tagas till vad riksdagen i sin ovannämnda skrivelse uttalat, nämligen att ett avgörande i denna fråga måhända finge träffas under beaktande av jämväl andra synpunkter än dem som ligga till grund för statsmakternas beslut att å allmän beredskapsstat anvisa medel i arbetslöshetsbekämpande syfte.

Mot bakgrunden av nu anförda omständigheter finner sig utskottet böra tillstyrka revisorernas av remissmyndigheterna biträdda förslag, att 1946 års principbeslut i frågan göres till föremål för omprövning. Därvid synes främst böra övervägas, huruvida icke tidpunkten nu kan anses vara inne att upptaga här berörda ombyggnadsarbeten på statens järnvägars ordinarie investeringsprogram. I avvaktan på resultatet av en dylik omprövning bör, på sätt revisorerna förutsatt, möjligheter föreligga för järnvägsstyrelsen att inom ramen för det av Kungl. Maj:t redan lämnade bemyndigandet bedriva de påbörjade övergångsarbetena i snabbare och effektivare takt än hittills.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av revisorernas uttalande samt motionerna I: 136 och II: 193, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført.

21:o) **Övriga anmärkningar.** Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat har utskottet funnit ha medfört åsyftad eller i utsikt ställd rättelse eller vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat eller ej vara av den vikt, att, oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort av förhållandena föranledas, eller icke ha varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande, vilket utskottet velat för riksdagen

anmäla.

22:o) **Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för vidtagna åtgärder.** I skrivelse nr 72 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 10 februari 1950, lämnat en redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 18 maj 1949, nr 262, i anledning av riksdagens år 1948 församlade revisorers berättelse.

Beträffande redogörelsens innehåll torde få hänvisas till skrivelsen.

Utskottet. Av den i förevarande sammanhang lämnade redogörelsen framgår, att Kungl. Maj:t beträffande flertalet i ovannämnda riksdagsskrivelse upptagna punkter vidtagit åtgärder i det av riksdagen avsedda syftet. Frågan rörande ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänstemän, är dock alltjämt föremål för övervägande inom vederbörande departement. Utskottet förutsätter, att denna fråga ägnas fortsatt uppmärksamhet samt att jämväl de av riksdagen härutinnan uttalade önskemålen i görligaste mån beaktas, så snart förhållandena det medgiva. Kungl. Maj:ts skrivelse har i övrigt icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande, vilket utskottet velat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 19 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Rickard Lindström, Sven Larsson, Gränebo, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, fröken Andersson, herrar Sundelin, Leander, von Heland, Lundqvist, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Edin, Andrée och Axel Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Bergström, Svensson i Grönvik, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Lindholm, Rubbestad, Staxäng, Bergstrand, fröken Elmén, herrar Persson i Vinberg, Jansson i Kalix och Henriksson.